

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет іноземних мов
кафедра англійської мови**

**Фразеологізми у британському та американському варіантах
англійської мови: лексичний і прагматичний аспекти**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконала:

студентка 2 курсу, 201М групи

Кириченко Вікторія Михайлівна

Керівник:

доктор філологічних наук,
професор **Бялик В.Д.**

До захисту допущено

на засіданні кафедри

протокол № _____ від _____ 2025 р.

Зав. кафедрою _____ доц. Соловйова О.В.

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

Кириченко В.М. Фразеологізми у британському та американському варіантах англійської мови: лексичний і прагматичний аспекти. Магістерська кваліфікаційна робота за спеціальністю 035 «Філологія «Англійська мова і література та друга іноземна мова» - Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича.

У кваліфікаційній роботі *досліджено* англійську фразеологію як лінгвокультурне явище. Фразеологізми *розглядаються* як одиниці, що поєднують мовні та культурно-історичні компоненти й відображають ментальні особливості англومовних спільнот. *Показано*, що фразеологічна система англійської мови є динамічною та чутливою до соціальних змін.

Порівняно структурно-семантичні особливості британських і американських фразеологізмів. *Виявлено*, що за спільної ідіоматичної основи британська англійська більш традиційна, а американська – прагматична й інноваційна. *Окреслено* їхні комунікативно-прагматичні функції та роль у формуванні емоційно-оцінних смислів.

Ключові слова: фразеологізм, британська англійська, американська англійська, семантика, прагматика, ідіоматика.

ABSTRACT

Kyrychenko V. M. Phraseological Units in the British and American Variants of the English Language: Lexical and Pragmatic Aspects. Master's Qualification Thesis in the specialty 035 "Philology (English Language and Literature and a Second Foreign Language)". Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

The qualification paper examines English phraseology as a linguocultural phenomenon. Phraseological units combine linguistic and cultural-historical components and reflect features of English-speaking communities. The English phraseological system is shown to be dynamic and responsive to social change.

The structural and semantic features of British and American phraseology are compared. Despite a shared idiomatic base, British English is more traditional, whereas American English is more pragmatic and innovative. Their communicative-pragmatic functions and role in forming emotional and evaluative meanings are outlined.

Keywords: phraseology, British English, American English, semantics, pragmatics, idiomaticity.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ В.М. Кириченко

ЗМІСТ

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ	
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	13
1.0 Вступні зауваження.....	13
1.1. Дефініційні та класифікаційні аспекти фразеології англійської мови	14
1.2. Структурно-семантичні аспекти фразеології англійської мови.....	19
1.3. Комунікативно-прагматичні аспекти фразеології англійської мови	23
Висновки до розділу 1.....	29
РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У	
БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ	
АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	31
2.0 Вступні зауваження.....	31
2.1. Лексико-граматична варіативність і структурні відмінності фразеологізмів	
у британському та американському варіантах англійської мови.....	32
2.2. Семантичні й стилістичні особливості фразеологічної синонімії у	
британській та американській англійській.....	38
2.3. Фразеологічна антонімія як відображення семантичної полярності у	
британському та американському варіантах англійської мови.....	44
2.4. Полісемічні властивості фразеологізмів у британському та американському	
варіантах англійської мови: корпусний аналіз контекстуальної	
багатозначності.....	49
Висновки до розділу 2.....	55
РОЗДІЛ 3. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ	
ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ	
ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	57
3.0 Вступні зауваження.....	57

3.1. Дейктичні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови.....	58
3.2. Імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови.....	67
3.3. Пресупозиційні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови.....	75
Висновки до розділу 3.....	82
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	88
ДОДАТКИ.....	93

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

COCA – Corpus of Contemporary American English

BNC – British National Corpus

OEC – The Oxford English Corpus

AI – Artificial Intelligence (штучний інтелект)

FO – Фразеологічна одиниця

USA – United States of America (Сполучені Штати Америки)

UK – United Kingdom (Сполучене Королівство Великої Британії та Північної Ірландії)

ВСТУП

Фразеологізми займають важливе місце в мовленні, оскільки не лише збагачують лексичний запас, а й відображають культурні та соціальні контексти використання мови. Вони виконують роль маркерів мовної ідентичності, оскільки містять у собі історичні, культурні та соціальні конотації, що ускладнює їхній буквальний переклад. Вивчення фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови є одним із актуальних напрямів лінгвістичних досліджень. Воно дає змогу визначити лексичні, семантичні та прагматичні відмінності між двома основними варіантами англійської мови. У різні періоди фразеологію досліджували такі науковці, як Л. Блумфілд, М. Галлидей, А. Маккай, Р. Гіббс, які аналізували її структурні, семантичні й функціональні особливості. Сучасні підходи до вивчення фразеологізмів включають корпусний аналіз, що дозволяє оцінити частотність, контекстуальні особливості та прагматичне навантаження цих одиниць у мовленні.

Дослідження цієї теми дає змогу не лише розкрити структурно-семантичні особливості сталих виразів, а й простежити, як вони функціонують у різних культурних контекстах. Особливу роль у цьому відіграють корпусні методи аналізу, які дозволяють ідентифікувати частотність використання фразеологізмів, їх семантичну варіативність і прагматичні функції.

Одним із напрямів дослідження є аналіз лексико-граматичних особливостей фразеологізмів британської та американської англійської мови. Ця класифікація враховує відмінності в структурі сталих виразів, їх синтаксичній організації та можливих граматичних трансформаціях, які відбуваються в регіональних різновидах англійської мови.

Другим важливим аспектом є дослідження семантики фразеологічних одиниць, зокрема синонімії, антонімії та полісемії. Вивчення цих аспектів дозволяє нам краще зрозуміти, як надається значення сталим виразам у різних контекстах. Наприклад, синонімічні фразеологізми в британській або

американській англійській мові можуть мати однакове значення, але різні стилістичні відтінки, тоді як антонімія та полісемія підкреслюють варіативність їх вживання.

Ще одним важливим напрямом є аналіз комунікативно-прагматичних особливостей фразеологізмів. Цей аспект дослідження охоплює прагматичні функції фразеологізмів, такі як передача емоцій, створення певного стилю висловлювання, іронії чи сарказму. Порівняння британських і американських фразеологізмів у прагматичному контексті дозволяє виявити, як культурні традиції впливають на мовленнєву поведінку.

У роботі також використано актуальний для сучасної лінгвістики корпусний підхід. Використання корпусного підходу дає змогу досліджувати фразеологізми на великих обсягах даних і виявляти їхню частотність, контекст уживання та кореляції в американському та британському варіантах англійської мови.

Крім того, дослідження проводиться на матеріалі художніх творів, що дає змогу простежити функціонування фразеологізмів у живому мовленні персонажів, визначити їх стилістичне навантаження, емоційне забарвлення та роль у створенні художнього образу. Таким чином, напрям дослідження включає аналіз лексичних, семантичних і прагматичних особливостей фразеологічних одиниць у британському та американському варіантах англійської мови, а також використання корпусного підходу для їх систематизації на матеріалі художніх текстів.

Актуальність теми дослідження полягає у необхідності детального аналізу фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови, зокрема їх структурно-семантичних, лексико-граматичних та прагматичних характеристик. Вивчення цих аспектів дозволяє не лише виявити відмінності та спільні риси фразеологічних одиниць у двох основних варіантах англійської мови, але й простежити, як вони відображають соціокультурні традиції, ментальні моделі та комунікативні особливості носіїв мови.

Об'єктом дослідження є фразеологічні одиниці в британському та американському варіантах англійської мови, які відображають особливості їхнього лексичного значення, структурної організації та комунікативно-прагматичної функції в різних контекстах вживання.

Предметом дослідження є лексичні, структурно-семантичні та прагматичні аспекти фразеологічних одиниць британської та американської англійської мови, а також їх функції в контекстах та художніх матеріалах, що враховують особливості мовленнєвих ситуацій, комунікативні цілі та культурні традиції мовної спільноти.

Мета дослідження полягає у вивченні лексичних і прагматичних аспектів фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови на основі художніх творів та корпусного аналізу.

Для досягнення цієї мети були визначені такі **завдання**:

- класифікувати фразеологічні одиниці сучасної англійської мови за структурними, семантичними та функціональними ознаками, з урахуванням специфіки їх реалізації у британському та американському варіантах англійської мови;
- проаналізувати структурні та семантичні характеристики фразеологічних одиниць у британському та американському варіантах з англійської мови, зокрема їхню граматичну будову, роль окремих лексичних компонентів, а також смислові моделі, за якими фразеологізми групуються (наприклад, моделі емоцій, рішень, дій тощо);
- дослідити структурно-семантичні особливості фразових одиниць у британській англійській мові та виявити синонімічні та антонімічні особливості фразеологічних одиниць, які є спільними або характерними для американської англійської мови;
- застосувати корпусний аналіз для вивчення частотності, контекстів вживання та семантичного варіювання фразових одиниць в британська та американська англійська мова;

– дослідити комунікативно-прагматичні функції фразеологічних одиниць у жанрах розмовного дискурсу, таких як побутове мовлення, діалоги, неформальні бесіди та спілкування в медіа, з урахуванням їхньої ролі у передачі емоцій, іронії та культурних норм.

Матеріал дослідження складають художні твори: Somerset Maugham W. «Sixty-five short stories» [45] та Henry O. «The Four Million» [29]. Допоміжними матеріалами були корпусні дані, зокрема Corpus of Contemporary American English (COCA) [19], The Oxford English Corpus [48] та British National Corpus (BNC) [17], які є репрезентативними джерелами для аналізу фразеологічних одиниць британської та американської англійської мови.

Методи дослідження. У даній магістерській роботі використовуються як загальнонаукові, так і спеціалізовані лінгвістичні методи, які забезпечують комплексний підхід до вивчення фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови.

На першому етапі дослідження використовується загальнонауковий метод. Методи аналізу і синтезу використовуються для вивчення і систематизації наукової літератури, що стосується теоретичних засад фразеології, а також для інтеграції даних, отриманих з художніх творів та корпусу, в рамках дослідження. Індуктивний і дедуктивний методи використовуються для формулювання висновків на основі аналізу емпіричних даних, зокрема, щодо структурних і прагматичних особливостей фразеологічних одиниць. Методи порівняння і зіставлення використовуються для виявлення відмінностей і подібностей між англо-американськими фразеологічними одиницями, зокрема, в їхніх граматичних і стилістичних особливостях.

На етапі збирання та опрацювання даних використовуються спеціальні лінгвістичні методи. Корпусний аналіз дає змогу виявити частотність уживання фразеологічних одиниць в англо-американському мовному середовищі та проаналізувати їхнє контекстуальне використання. Для цього використовувався матеріал із Somerset Maugham W. «Sixty-five short stories»

[45], Henry O. «The Four Million» [29], корпусу сучасної американської англійської мови (COCA) [19], Оксфордського корпусу англійської мови [48] та Британського національного корпусу (BNC) [17]. Метод ґрунтується на великій кількості автентичних даних, що гарантує репрезентативність та об'єктивність дослідження.

Семантичний аналіз використовується для вивчення значення словесних одиниць, структурних і семантичних відмінностей, а також явищ синонімії, антонімії та полісемії. Цей метод дає змогу вивчити, як формується значення фразеологічної одиниці в різних мовленнєвих ситуаціях і контекстах. Особлива увага приділяється змінам значення в результаті використання фразеологічних одиниць у британській та американській англійській.

Прагматичний аналіз використовується для вивчення комунікативних функцій фразеологічних одиниць, таких як передача емоцій, створення стилю висловлювання або вираження іронії чи сарказму. Цей метод використовується для аналізу прихованих конотацій і припущень, що стоять за фразами. Це дає змогу простежити, як мовленнєві ситуації та соціокультурні чинники впливають на вибір і функціонування фразеологічних одиниць в англо-американському мовленнєвому середовищі. Поєднання загальнонаукових і лінгвістичних методів дослідження дає змогу здійснити багатосторонній аналіз, що враховує структурні, семантичні та прагматичні особливості фразеологічних одиниць.

Наукова новизна одержаних результатів. Дослідження фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови здійснюється на основі комплексного підходу, який поєднує **структурно-семантичний, лексико-граматичний та комунікативно-прагматичний аналіз у межах корпусної лінгвістики**. На відміну від попередніх робіт, що зосереджувалися переважно на семантичних або граматичних особливостях фразеологізмів, у цьому дослідженні вперше системно розглядається **взаємозв'язок між їхніми структурними характеристиками, синонімічними та антонімічними відношеннями, прагматичним функціонуванням у різних жанрах**

дискурсу та їхньою частотністю у британській і американській англійській мові. Одержані результати доповнюють наявні дослідження, уточнюють особливості вживання фразеологічних одиниць у сучасному англomовному середовищі та розширюють уявлення про відмінності у мовній картині світу британців та американців через призму фразеології.

Теоретичне значення роботи полягає в розробці нового понятійного апарату для дослідження фразеології, а також у виявленні закономірностей, що регулюють використання фразеологізмів в англійській мові. Результати можуть бути використані в подальших лінгвістичних дослідженнях.

Практичне значення. Отримані результати мають значення для філології, прикладної лінгвістики та міжкультурної комунікації. Вони вдосконалюють розуміння фразеологічних одиниць у навчанні англійської мови та міжкультурної комунікації.

Особистий внесок магістрантки полягає в ґрунтовному аналізі фразеологізмів у контексті сучасних досліджень, що дозволило розширити знання про їх використання в британському та американському варіантах англійської мови.

Апробація роботи. Результати дослідження будуть представлені на студентській науковій конференції, яка відбудеться у травні.

Структура роботи: розділ 1 — вводить у теоретичні аспекти фразеології, визначає терміни, класифікацію, структуру та семантику. Розділ 2 — аналізує лексико-граматичні відмінності, синонімію, антонімію та полісемію фразеологізмів. Розділ 3 — досліджує дейктичні, імплікатурі та пресупозиційні особливості фразеологізмів.

У списку використаної літератури представлено 51 позиція, включаючи іноземномовні джерела.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.0 Вступні зауваження

Розділ 1 «Теоретичні основи дослідження фразеології англійської мови» присвячений розгляду основних теоретичних підходів та аспектів, що стосуються англійської фразеології. У ньому окреслюються основні положення, що визначають поняття фразеології, її структуру, класифікаційні принципи та комунікативну роль у мовленні, що є важливими для подальшого поглибленого аналізу.

Першим аспектом є дефініційний та класифікаційний аналіз, де визначаються основні підходи до трактування фразеологічних одиниць і типів класифікації, які застосовуються в сучасній лінгвістиці. Це допоможе краще зрозуміти, яким чином фразеологізми функціонують та які критерії застосовуються для їхньої типології. Подальше дослідження зосереджується на структурно-семантичних особливостях фразеології, де увага приділяється компонентам фразеологізмів, їхній побудові, а також способам, якими зміст може змінюватися залежно від поєднання слів у виразах.

Останній аспект розділу присвячений комунікативно-прагматичним аспектам фразеології англійської мови. Розглядаються ролі фразеологічних одиниць у комунікації, їх значення у вираженні культурних та соціальних смислів, а також важливість в обміні емоціями й оцінками. Такий аналіз дозволяє виявити, як фразеологізми слугують засобом передачі прихованого змісту або посилення експресивності висловлювань. Завершальні висновки розділу підсумовують головні положення, представлені в цьому огляді, та визначають основні характеристики, які формують унікальність фразеології англійської мови.

1.1. Дефініційні та класифікаційні аспекти фразеології англійської мови

Термін «фразеологія» походить з античної лінгвістики і походить від давньогрецьких слів «*phrasis*» (φράσις), що означає «вираз» або «мовлення», і «*logos*» (λόγος), що означає «слово», «вчення». » або означає «дослідження». Пізніше цей термін було прийнято латинською як «*phraseologia*», що означало «вивчення виразів»[13].

В епоху Відродження та раннього Нового часу фокус змістився на стилістичне використання ідіом у літературних та публічних текстах. Термін «фразеологія» утвердився в 18 столітті, коли наукові дослідження мови почали систематично займатися сталими словосполученнями. Ці одиниці дедалі більше сприймалися як самостійні мовні явища, що виконують не лише стилістичні, а й культурно-комунікативні функції.

У 19-20 століттях фразеологія зазнала подальшої спеціалізації. Розроблено методи аналізу мовних структур, значень і функцій фразеологізмів. Водночас зростав інтерес до ролі цих одиниць у повсякденному спілкуванні та їх здатності зберігати культурні цінності та традиції мовної спільноти. Із впровадженням сучасних технологій та аналізом великих текстових корпусів у 20 столітті до фразеології відкрився новий методологічний підхід. Систематичне дослідження фразеологізмів у різних контекстах, у тому числі в британській та американській англійській мові, дало детальне розуміння варіацій і прагматики цих лінгвістичних конструкцій [13].

У сучасній лінгвістиці фразеологія описує вивчення сталих словосполучень, значення яких виходить за межі суми їхніх частин. Прикладом з англійської мови є «*to kick the bucket*», що метафорично означає «померти». Такі ідіоми ілюструють, як мова передає значення поза буквальним контекстом [48].

Фразеологія займається аналізом і описом сталих мовних конструкцій, відомих як фразеологічні одиниці (ФО). Вони характеризуються кількома основними особливостями:

1. Стабільність

Фразеологізми зберігають свою форму і допускають лише обмежені зміни. Наприклад, вислів «*scatter the beans* - *розсипати боби*» в такому вигляді залишається незмінним.

2. Ідіоматичність.

Значення фразеологізмів не виникає безпосередньо зі значень їх компонентів. Наприклад, «*let the cat out of the bag*» буквально не означає «випустити кота з мішка», а тлумачиться як «розкрити таємницю».

3. Відтворюваність.

Фразеологічні одиниці повторно використовуються в мовному вжитку як єдине ціле замість того, щоб утворюватися кожного разу заново. Наприклад, «*bite off more than you can chew*» вживається у своїй фіксованій формі для передачі конкретного значення [19].

Фразеологізми глибоко вкорінені в словниковий склад мови. Вони часто складаються з повсякденних слів, поєднання яких створює унікальне значення. Приклади з англійської мови: «*to beat around the bush* – *ходити навколо; говорити не по суті*» або «*to jump the gun* – *поспішати з висновками*». Ці фрази збагачують мову за допомогою образно-творчих виразів [48].

Семантичні особливості фразеологічних одиниць становлять одну з центральних ланок фразеологічного аналізу, оскільки саме завдяки метафоричності значення вони вирізняються серед інших мовних одиниць. Наприклад, вираз «*to be on the same wavelength*» у метафоричному вжитку описує комунікативну та емоційну узгодженість між людьми.

Такі фрази дозволяють простежити, як у межах мовної системи відображається ментальність, культурні коди та соціальні уявлення певної спільноти. Як зазначає М. І. Зимомря, фразеологізми «поєднують у собі не лише мовне значення, а й культурно зумовлений світогляд» [8, с. 47].

Фразеологізми сприяють жвавості й достовірності спілкування. Вони дають змогу виразити почуття, іронію чи гумор. Англійським прикладом є «*to pull someone's leg* – *жартувати над кимось*», що має гумористичний характер

і часто використовується в неофіційній розмові. Цей прагматичний вимір робить фразеологізми важливим інструментом міжособистісного спілкування.

Семантична структура фразеологізмів часто складна і базується на метафоричних або культурних асоціаціях:

1. *Ідіоматичність* – багато фразеологізмів мають переносне значення, яке неможливо вивести з буквальних компонентів. Наприклад, «*scatter the beans*» не означає буквально «розсипати боби», а є ідіоматичним.

2. *метафора*: вислів «*hit the mark* – *влучити в ціль*» базується на образній ідеї та представляє здатність сказати або зробити саме те, що потрібно.

3. *культурна приналежність*: фразеологізми часто відображають культурні особливості. вираз «*hold a stiff upper lip*» «зберігати самовладання» або «триматися стійко» свідчить про акцент британців на самоконтролі та стриманості [17].

Ці аспекти роблять семантичний аналіз фразеологізмів центральною частиною фразеології.

Фразеологізми відіграють важливу роль у формуванні комунікативного простору, оскільки виконують не лише номінативну, але й емоційно-оцінну та прагматичну функції. Як зазначає О. Мишак, функціональна природа фразеологізмів визначається «їхньою здатністю одночасно впливати на інтелектуальний і емоційний рівень сприйняття мовлення» [11, с. 188]. За функціональним критерієм їх можна умовно поділити на емоційні, іронічні та прагматичні.

До емоційних належать ті, що виражають внутрішній стан мовця або адресата. Наприклад, «*to be on cloud nine*» передає стан виняткового щастя й емоційного піднесення. Іронічні фразеологізми, такі як «*to beat around the bush*», є інструментом уникнення прямого висловлювання або демонстрації позиції, і часто вживаються в британському дискурсі для виявлення ввічливої критики. Прагматичні вирази, як-от «*to get the ball rolling*», передають комунікативне намірення ініціювати дію або залучити співрозмовника до спільного процесу.

Таке функціональне розмаїття фразеологізмів засвідчує їхню складну природу та здатність виконувати кілька ролей у мовленні, що особливо помітно при їх зіставленні у британській та американській англійській.

Таблиця 1.1

Класифікація фразеологізмів за структурними, семантичними та функціональними критеріями

Критерій	Категорія	Опис	Приклад (англійська мова)
Структурний	Прості фразеологізми	Стійкі сполуки з невеликою кількістю компонентів	<i>to break even</i> – досягти беззбитковості
	Складні фразеологізми	Включають образні або метафоричні елементи	<i>to throw the baby out with the bathwater</i> – вихлюпнути з купелем і дитину
Семантичний	Метафоричні фразеологізми	Переносне значення, що не витікає із частин	<i>to open a can of worms</i> – створити проблеми
	Буквальні фразеологізми	Пряме значення, зрозуміле без додаткового контексту	<i>to take a back seat</i> – бути менш активним
Функціональний	Емоційні фразеологізми	Виражають емоції, почуття, внутрішній стан	<i>to be on cloud nine</i> – бути надзвичайно щасливим
	Іронічні або жартівливі	Передають іронію, сарказм, несерйозне ставлення	<i>to beat around the bush</i> – ухилятися від теми
	Прагматичні фразеологізми	Мають цілеспрямовану комунікативну функцію	<i>to get the ball rolling</i> – ініціювати дію

Джерело: складено на основі [11, с. 188; 9, с. 170]

Фразеологізми перебувають під сильним впливом культури та історії мовної спільноти. Вони відображають історичні події, соціальні цінності та культурні практики:

Вираз «*to cross the Rubicon*» походить з історії про Юлія Цезаря, який перетнув Рубікон зі своїми військами. Сьогодні ця фраза використовується метафорично для опису важливих рішень. Англійський вираз «*to keep a stiff upper lip*» відображає британський акцент на самоконтролі та емоційній

стриманості, тоді як «*shoot for the stars*» символізує типовий американський оптимізм та амбіції [19].

Фразеологізми тісно пов'язані з національною свідомістю та світоглядом мовної спільноти. Вони виражають культурні цінності, традиції та вірування, які глибоко вкорінені в суспільстві. Наприклад, англійський вираз «*to carry coals to Newcastle*» відображає історичне значення Ньюкасла як центру видобутку вугілля. Такі ідіоми ілюструють, як мова відображає і зберігає культурні та економічні реалії [5].

Історичний контекст має вирішальне значення для походження багатьох фразеологізмів. Вони часто виникають внаслідок конкретних подій або практик, які залишилися в колективній пам'яті суспільства. Вираз «*to bite the bullet*» походить з часів, коли солдати кусали кулі без анестезії під час хірургічних операцій, щоб витримати біль. Сьогодні цей вислів символізує мужність і рішучість. Інший приклад – «*the ball is in your court*», який походить з тенісу і описує відповідальність людини за прийняте рішення. Ці фразеологізми показують, як історичний та соціальний контексти впливають на розвиток мови.

Багато фразеологізмів походять з релігійного або міфологічного контексту. Англійський вираз «*the writing on the wall* – напис на стіні» походить від біблійної історії в книзі Даниїла, в якій таємничий напис передбачив кінець царства. Сьогодні цей вираз використовується для опису майбутніх труднощів або поразок. Інший приклад - «*Pandora's box* – скринька Пандори», що походить з грецької міфології і означає дію, яка має несподівані і часто негативні наслідки. Ці ідіоми показують, як міфологічні історії продовжують впливати на мову та культуру [19].

Фразеологія – це культурний та історичний скарб, який відображає ідентичність, цінності та вірування мовної спільноти. Такі англійські ідіоми, як «*to carry coals to Newcastle*», «*the writing on the wall*», показують, наскільки тісно мова пов'язана з історичним та культурним досвідом. Вивчення цих ідіом

дає змогу глибше зрозуміти історію та менталітет англомовного світу і показує, наскільки важливою є фразеологія для розуміння культурного розмаїття.

1.2. Структурно-семантичні аспекти фразеології англійської мови

Структура та семантичні характеристики фразеологізмів є важливим напрямком досліджень у сучасній лінгвістиці. Фразеологічні одиниці (ФО) характеризуються своєю структурною складністю та семантичною глибиною. У контексті відмінностей між британським та американським варіантами англійської мови виникають цікаві перспективи щодо варіювання та використання цих мовних конструкцій [8].

Фразеологізми демонструють різноманітні структурні моделі, які відрізняються за своєю складністю та функціями. Розрізняють прості, складні та ідіоматичні конструкції, які мають різні характеристики залежно від мовного варіанту:

- *Прості конструкції*: вони часто складаються з двох-трьох слів і є синтаксично нескладними. Англійський приклад - «*to kick the bucket – померти*» Структура залишається незмінною в обох варіантах англійської мови, завдяки чому вираз є метафоричним та ідіоматичним.

- *Складні структури*: складні фразеологізми містять кілька компонентів, часто з підрядними реченнями або додатковими модифікаціями. Британський вираз «*to place the cat among the pigeons – розмістити kota серед голубів*» (спричинити неприємності) довший і складніший, ніж його американський еквівалент «*to stir the pot*». Ці відмінності відображають стилістичний характер кожного варіанту.

- *Ідіоми з фіксованою структурою*: вони стабільні у своєму синтаксисі та лексиці. Приклади: «*scatter the beans – розкидати боби*» (розкрити таємницю) або «*to be in seventh heaven with happiness – бути на сьомому небі від щастя*».

Компоненти фразеологізму часто фіксовані, але спосіб їх поєднання варіюється:

1. *Британська англійська.* Структура британських фразеологізмів часто більш деталізована через використання специфічної лексики, що відображає традиції та історичні реалії Великої Британії. Наприклад, вираз «*to throw a spanner in the works*» дослівно перекладається як «кинути гайковий ключ у механізм», що означає створити перешкоди або зірвати заплановані дії. Слово «*spanner*» є типовим для британської англійської та вживається для позначення гайкового ключа, що відображає особливості британського технічного лексикону.

2. *Американська англійська.* Фразеологізми часто коротші та більш прагматичні, що зумовлено тенденцією американської англійської до простоти й ефективності висловлення. Американський еквівалент «*to throw a wrench in the works*» має те ж саме значення, але замість «*spanner*» використовується «*wrench*», що є стандартним американським відповідником цього інструмента. Таким чином, відмінність полягає не лише у виборі слова, а й у культурному контексті – британський варіант більш характерний для інженерного жаргону, тоді як американський адаптований до локальної лексики.

Ця різниця відображає загальну тенденцію британської англійської до збереження історичних і технічних термінів, тоді як американська англійська прагне до спрощення й стандартизації термінології.

Фразеологізми часто мають однорідне значення, яке не можна вивести безпосередньо з окремих слів:

- *Приклад:* «*let the cat out of the bag* – випустити kota з мішка» (розповісти таємницю) має метафоричне значення, яке виходить за межі буквального тлумачення. Цей вираз залишається незмінним в обох варіантах, хоча культурний контекст може впливати на прагматичне розуміння [19].

Фразеологізми можуть бути як багатозначними (полісемія), так і, залежно від контексту, змішуватися з іншими виразами (омонімія). Це

призводить до значної різноманітності та гнучкості у використанні ідіом, особливо якщо порівнювати британську та американську англійську.

- Полісемія виникає, коли один і той самий вираз має кілька значень залежно від контексту, в якому він використовується. Це дозволяє фразеологізмам широко використовуватися, але часто ускладнює їх тлумачення. Наприклад, вираз «*to go off*» у британській англійській часто вживається як фразеологізм із кількома можливими інтерпретаціями: «зіпсуватися» (про їжу), «спрацювати» (про сигналізацію), або «вибухнути» (про бомбу). У СОСА він також трапляється у значенні «вийти з себе», тобто з емоційним забарвленням. Таким чином, у межах однієї фрази реалізуються кілька значень, що підтверджує явище полісемії [37, с. 117].

Приклад: «hit the road»

- Американська англійська: часто використовується в ідіоматичному значенні для вираження «розпочати подорож», наприклад, «*We need to hit the road early tomorrow morning* – Нам потрібно вирушити в дорогу завтра рано вранці». У розмовному варіанті може набувати значення «піти; провалювати», наприклад, «*Hit the road loser and don't come back no more* – Провалюй, невдахо, і більше не повертайся» [19].

- Британська англійська: згідно з даними BNC, зафіксовано 34 випадки вживання цього фразеологізму і всі вони реалізовані у значенні «вирушити у подорож». Неформальне значення «піти; провалювати», характерне для американської англійської не засвідчене.

- Омонімія виникає тоді, коли вираз має кілька значень, які на перший погляд здаються схожими, але вимагають різної інтерпретації. Контекст є вирішальним для правильної інтерпретації.

Приклад: «to table something»

Американська англійська: часто вживається в значенні «відкласти розгляд чогось», наприклад, «*They decided to table discussion of this issue until their next meeting* – Вони вирішили відкласти обговорення цього питання до наступної зустрічі».

Британська англійська: в цьому варіанті англійської мови даний фразеологізм має протилежне значення – «винести на обговорення». Наприклад, «The politician tabled the issue of economic development of the city for immediate discussion – Політик виніс питання економічного розвитку міста на негайне обговорення».

Аналіз великих корпусів показує, що частота і прагматичне використання полісемії та омонімії відрізняються в британській та американській англійській мовах. Наприклад, Корпус сучасної американської англійської мови (COCA) показує, що «hit the road» переважно використовується ідіоматично в США, тоді як Британський національний корпус (BNC) документує більшу кількість буквальних вживань цього ж виразу.

Аналогічно, аналіз показує, що «go off» частіше використовується в британській англійській мові для позначення «зіпсованої їжі», тоді як в американському варіанті – «to freak out» (збожеволіти). Ці відмінності підкреслюють важливість контексту та культурних факторів у тлумаченні та використанні фразеологізмів.

Метафори і символи є центральними елементами фразеології, що формують образність і культурне значення виразів. Модифікації та контекстуалізації сприяють динаміці фразеологізмів і дозволяють адаптувати їх значення до різних ситуацій спілкування. Вивчення цих аспектів сприяє кращому розумінню структурної та прагматичної різноманітності фразеологізмів у британській та американській англійській мові.

Загалом структурно-семантичні аспекти фразеології англійської мови охоплюють аналіз внутрішньої будови фразеологічних одиниць та особливості їх значення у мовленні. Фразеологізми англійської мови вирізняються високим рівнем стійкості структури та ідіоматичністю значення, тобто їхній зміст не завжди можна вивести із буквального тлумачення окремих компонентів. Ця особливість відображається як у британському, так і в американському

варіантах англійської мови, де фразеологічні звороти часто набувають додаткових стилістичних та емоційних відтінків.

Американський варіант англійської характеризується більшою динамічністю та розмовністю фразеології. У реченні «*Two days a week they ate nothing but hard-boiled eggs and raw tomatoes and they mounted the scales every morning with light hearts*» [45, с. 130] ідіоматичний вираз «*with light hearts*» передає емоційний стан легкості, радості та безтурботності, що не можна зрозуміти лише через буквальный переклад. Так само у фразі «*she was a great theorist, and had all the authorities at the tip of her tongue*» [45, с. 129] вираз «*at the tip of her tongue*» означає легку доступність інформації для відтворення, знання напам'ять, а не буквально «на кінчику язика». Такі конструкції мають чітку структурну форму – зазвичай сталі словосполучення, і передають переносне значення, яке зрозуміле лише в певному мовному середовищі.

Отже, фразеологія англійської мови має складну структурно-семантичну організацію. Вона виконує не лише комунікативну, а й експресивну функцію, допомагаючи точно передати емоційний стан, оцінку та культурні відтінки мовлення. Американський варіант більше тяжіє до спрощених, але виразних конструкцій із чіткою розмовною спрямованістю, тоді як британський відзначається образністю та вишуканістю мовних зворотів.

1.3. Комунікативно-прагматичні аспекти фразеології англійської мови

Фразеологія відіграє вирішальну роль у комунікації, оскільки вона не лише передає інформацію, але й робить видимими емоційні, соціальні та культурні виміри мовної дії. У британській та американській англійській мові фразеологічні одиниці (ФО) виконують різноманітні комунікативні та прагматичні функції, починаючи від експресивного підсилення до збереження культурної ідентичності.

Комунікативно-прагматичний потенціал фразеологізмів англійської мови є предметом багаторічної уваги лінгвістів, які розглядають ці одиниці не

лише як носії усталеного значення, але й як інструменти вираження емоцій, оцінок, соціальних ролей та культурних маркерів. На думку М. Зимомрі, фразеологічні конструкції виконують важливу функцію семантичної згущеності, дозволяючи говорити про складні явища стисло, образно й з урахуванням прагматичних намірів мовця [8, с. 45]. У цьому аспекті важливо відзначити, що фразеологізми функціонують у мові як елементи, що одночасно реалізують і зміст, і ставлення мовця до цього змісту, а також спрямованість комунікативного впливу.

Порівняно з підходом Зимомрі, який наголошує на когнітивно-прагматичній єдності фразеологічних конструкцій, О. Мосейчук підкреслює їхню здатність до «імпліцитної передачі культурних установок, моральних оцінок та соціальних очікувань, що не завжди доступні без контекстуального дешифрування» [12, с. 17]. Тобто, на відміну від формально-семантичного розгляду, прагматика фразеологізмів виходить за межі власне лінгвістичного аналізу та апелює до фонових знань комунікантів.

Зіставляючи підходи до класифікації прагматичних функцій фразеологізмів, варто звернутися до О. Мишак, яка пропонує диференціювати ці функції на експресивну, апелятивну, інформативну та іронічну [11, с. 189]. Наприклад, у фразеологізмах типу «*to be on cloud nine, to lose one's temper*» або «*to keep a stiff upper lip*» домінує експресивна складова, оскільки мовець транслює власний емоційний стан або очікування від емоційної реакції слухача. На відміну від цього, апелятивна функція реалізується в одиницях типу «*pull yourself together*» чи «*cut it out*», які виступають як соціальні імперативи. У свою чергу, іронічна функція, за Мишак, найбільш типова для британського варіанту англійської мови, де ідіоми часто вживаються як маркери культурного сарказму або дистанції між мовцем і адресатом [11, с. 190].

З цією точкою зору частково погоджується Р. Зубрицький, однак розширює класифікацію, вводячи поняття пресупозиційної та дейктичної функцій, що реалізуються через фразеологізми як «сигнали включеності

адресата у спільне інформаційне тло» [9, с. 170]. Наприклад, коли вживається вираз «*the writing on the wall*», він передбачає, що адресат вже ознайомлений із ситуацією або має бути в змозі її реконструювати, інакше ідіома втратить свій прагматичний ефект. На відміну від цього, у вислові «*hit the nail on the head*» важливішим є сам факт згоди між комунікантами, що підкреслює реляційну функцію фразеологізму.

Інший важливий аспект полягає у трансформації фразеологізмів у процесі мовлення. Як зазначає А. Маккай, фразеологічні одиниці часто адаптуються до конкретної комунікативної ситуації, при цьому зберігаючи ядро значення, але змінюючи структурні компоненти [3, с. 112]. У цьому контексті трансформації можуть бути як лексичними (наприклад, заміна «*add fuel to the fire*» на «*add gas to the fire*» в американській англійській), так і синтаксичними (переміщення компонентів або інверсія). На відміну від цього, Дж. Серль наголошує на тому, що прагматичний ефект фразеологізму залежить не від його формальної стабільності, а від «інтенційності мовця та очікувань адресата» [43, с. 41].

Значна увага у дослідженнях комунікативної функції фразеологізмів приділяється іронії. М. А. К. Галлідей у своїй функціональній граматиці підкреслював, що саме метафоричні структури у фразеологізмах найбільш активно служать для створення іронічного ефекту, оскільки вони дозволяють «позначити протилежне за змістом, не втрачаючи емоційного зв'язку з адресатом» [28, с. 213]. Наприклад, вираз «*Bob's your uncle*» у британському варіанті англійської використовується у ситуаціях, де мовець хоче продемонструвати удавану легкість або знецінення складного процесу. На відміну від американських прагматичних фразеологізмів, де іронія менш поширена, британська традиція тяжіє до тонкої гри зі змістом.

У рамках міжкультурної прагматики фразеологізми розглядаються також як засіб передачі національної ідентичності. Згідно з дослідженнями К. Фернандо та Р. Флавелла, фразеологізми є «носіями культурної пам'яті та мовного етикету», що особливо яскраво проявляється у формальних

комунікативних контекстах, таких як промови, публічні дебати чи публіцистика [24, с. 86]. Їхнє використання сигналізує не лише про належність до певної мовної спільноти, а й про здатність підтримувати культурні традиції мовлення. Наприклад, вживання конструкції «*not my cup of tea*» демонструє належність мовця до британської культурної парадигми, що базується на ідеї особистого смаку, вічливості та дистанції.

Загалом фразеологізми є мовними маркерами, які дозволяють мовцю не тільки позначити об'єкт або дію, а й надати їм суб'єктивного тлумачення. Так, у фразеологізмах реалізуються одночасно кілька прагматичних шарів: пряме значення, конотація, імпліцитна оцінка та функція впливу.

Фразеологізми надають мові образності та емоційності, роблячи їх центральним засобом мовного оформлення. Вони допомагають зробити повідомлення більш яскравими та такими, що запам'ятовуються:

- *Приклад*: британський вислів «бути на сьомому небі від щастя – *to be over the moon*» і його американський відповідник «*to be on cloud nine* – бути на дев'ятому небі від щастя» обидва передають сильні позитивні емоції, але з різними метафоричними образами. Хоча британський вислів має поетичний відтінок, американський видається більш прямим.

Фразеологізми можуть виражати ставлення й оцінку, що робить думку мовця чітко впізнаваною. Наприклад, вираз «*close your eyes* – заплющити очі» часто використовується для тонкого вираження несхвалення чи критики, що робить його ефективним у політичній чи соціальній комунікації.

Завдяки своїй метафоричності фразеологізми часто служать для передачі прихованих повідомлень. Вираз «*drive away the wolf* – відганяти вовка» передає не тільки ідею матеріальної забезпеченості, а й такі культурні цінності, як ощадливість і обережність.

Значення фразеологізмів значною мірою залежить від мовного та соціального контексту. Такий вислів, як «*bite the bullet* – кусати кулю», можна розуміти більш буквально у військовому чи медичному контексті, тоді як у повсякденній мові він використовується метафорично.

Фразеологізми різняться за своїм використанням залежно від середовища спілкування:

- *Офіційні*: такі вирази, як «*calculated risk – розрахований ризик*» використовуються в ділових або професійних розмовах.

- *Неформальні*: у повсякденному житті домінують вирази на кшталт «*hit the nail on the head – попасти в яблучко; влучити в ціль*», що створює невимушену та неформальну атмосферу.

Прагматичне використання фразеологізмів може сильно залежати від культурної перспективи. Наприклад, метафоричне значення «*Do not let the wolf cross the threshold – не пускати вовка на поріг*» у британській англійській часто асоціюється із загрозою та бідністю, тоді як американський вираз «*dodge a bullet – ухилитися від кулі*» відображає відношення до зброї та небезпеки. У цих випадках культурні символи мають вирішальне значення для значення і вживання фразеологізмів.

Значення фразеологізмів може сильно залежати від контексту, в якому вони вживаються. Вираз «*to bite the bullet*» може сприйматися по-різному залежно від контексту. У британській англійській він часто вживається з певною часткою стриманості, тоді як в американській англійській підкреслюється сміливість і рішучість.

Загалом комунікативно-прагматичний аспект фразеології проявляється через її здатність формувати мовленнєвий акт із конкретною соціальною та культурною функцією. Так, у американській англійській широко вживані вирази на позначення стану здоров'я або самопочуття, наприклад, «*I'm feeling a bit under the weather*» [45, с. 290], який вказує на тимчасове нездужання. Цей вираз не лише передає фізичний стан, а й слугує соціальним маркером ввічливості та делікатності у спілкуванні, дозволяючи уникнути прямого повідомлення про хворобу. Інший приклад – «*almost at the end of her tether*» [45, с. 627], що відображає стан емоційного виснаження або психологічного тиску. Використання таких фраз дозволяє мовцю передати глибину внутрішнього переживання, встановлюючи емоційний контакт із адресатом.

Наприклад, фразеологізм «*pull your leg*» у комунікативно-прагматичному аспекті виконує кілька функцій одночасно. Він має переносне значення, яке визначається контекстом: не йдеться про фізичне тягнення ноги, а про жартівливе піддражнювання над співрозмовником. У тексті цей вираз передає емоційну забарвленість ситуації, відображаючи веселощі та дружній тон спілкування. Одночасно він виконує прагматичну функцію, сигналізуючи слухачеві про легковажний і жартівливий характер висловлювання та пом'якшуючи серйозність ситуації. Соціокультурний компонент виразу проявляється у типовій англійській манері вираження гумору, що є частиною повсякденної розмовної практики. У прикладі: «*'She's pulling your leg,' replied the Captain, smiling.*», вираз одночасно пояснює Нілу, що слова дівчини слід сприймати як жарт, формує дружню атмосферу та передає характерні для англійської комунікативної культури способи вираження гумору [45, с. 910].

Комунікативно-прагматичний потенціал фразеології проявляється також у здатності мовця встановлювати контакт із співрозмовником і модулювати вплив висловлювання. Фразеологізми часто використовуються для пом'якшення висловлювань, створення ефекту довіри або підкреслення спільного досвіду. Наприклад, у розмові про складні життєві обставини або психологічний стан фразеологічні одиниці дозволяють зменшити прямолінійність висловлювання, зробити його більш образним і багатозначним.

Отже, комунікативно-прагматичні аспекти фразеології показують, наскільки глибоко вкорінені фразеологічні одиниці в мові та культурі. Вони служать не тільки для передачі інформації, а й для вираження емоцій, передачі культурних цінностей і створення іронії чи гумору. Відмінності між британськими та американськими фразеологізмами ілюструють, як мовні та культурні варіації можуть збагатити та затруднити спілкування.

Висновки до розділу 1

Теоретичний аналіз фразеології англійської мови, представлений у розділі 1, дозволяє глибоко зрозуміти складність і багатогранність цієї лінгвістичної дисципліни. Фразеологічні одиниці (ФО) є центральними елементами мовного вираження, які поєднують лексичні, семантичні та прагматичні аспекти та відображають культурні та соціальні аспекти мовної спільноти.

Фразеологія визначається як самостійна дисципліна в лінгвістиці, яка займається стійкими словосполученнями, значення яких часто виходить за межі суми їх окремих частин. Класифікація фразеологічних одиниць за структурою, семантикою та функцією свідчить про їх різноманітність і актуальність у мовному вжитку. Порівняння між британськими та американськими фразеологізмами підкреслює культурні та мовні нюанси, які характеризують ці мовні варіанти.

Аналіз структурно-семантичних властивостей фразеологізмів висвітлює їх стійкість і значення для образності мови. Висвітлено роль метафори як основи багатьох фразеологізмів. Ці метафори не лише відображають мовну творчість, а й сприяють збереженню культурної ідентичності. Відмінності між британським і американським варіантами, як-от «*to throw a spanner in the works*» і «*to throw a wrench in the works*», показують, як культурні контексти проявляються в мові.

Фразеологічні одиниці відіграють центральну роль у спілкуванні, вони не лише виражають емоції та оцінки, а й служать засобом передачі іронії, сарказму та прихованого змісту. Їх використання змінюється залежно від контексту, що підкреслює їхню важливість як у формальних, так і в неформальних ситуаціях спілкування. Крім того, фразеологізми значною мірою сприяють міжкультурному розумінню, хоча їх переклад часто є складним і вимагає специфічних культурних знань.

Теоретичні основи, представлені в Розділі 1, закладають основу для всебічного розуміння фразеології в британській та американській англійській мовах. Вони становлять основу для подальших емпіричних досліджень, які стосуються конкретного використання та варіювання фразеологізмів у різних контекстах. Аналіз мовних корпусів дає цінну інформацію про частоту, семантику та прагматику цих одиниць.

Фразеологія англійської мови залишається динамічним полем досліджень, яке постійно збагачується впливом культурних, соціальних і мовних змін. Відмінності та схожість між британським і американським варіантами, висвітлені в цьому розділі, спонукають нас глибше дослідити взаємодію між мовою та культурою. У той же час розглянуті аспекти створюють основу для практичних застосувань у перекладі, міжкультурній комунікації та мовній освіті.

РОЗДІЛ 2. ЛЕКСИЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.0 Вступні зауваження

У розділі «Лексичний аналіз фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови» представлено результати лексичного аналізу фразеологічних одиниць британського та американського варіантів англійської мови. Для вивчення було обрано комплексний підхід, який враховує лексико-граматичні, семантичні та стилістичні особливості фразеологізмів, а також їхні синонімічні, антонімічні та полісемічні властивості. Дослідження базується на матеріалі художніх творів: Somerset Maugham W. «Sixty-five short stories» [45] та Henry O. «The Four Million» [29], а також корпусних даних з Corpus of Contemporary American English (COCA) [19], The Oxford English Corpus (OEC) [48] та British National Corpus (BNC) [17], які забезпечують репрезентативність вибірки та її відповідність сучасному стану англомовної комунікації.

Корпусна вибірка сформована на основі близько 10 тисяч контекстів уживання фразеологізмів, отриманих за допомогою цілеспрямованих пошукових запитів у різножанрових типах дискурсу. Подальший аналіз охоплює лексико-граматичні, семантичні та стилістичні особливості фразеологізмів, зокрема їхню варіативність, синонімію, антонімію та полісемію, що дозволяє виявити специфіку функціонування сталих виразів у британській та американській англійській та простежити основні тенденції їхнього розвитку.

2.1. Лексико-граматична варіативність і структурні відмінності фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови

Термін фразеологічна одиниця (далі – ФО) є узагальнювальним поняттям, що охоплює всі багатослівні одиниці мови, значення яких не є композиційним, тобто не виводиться шляхом простого додавання значень складових компонентів. Канонічна форма ФО, яку також називають цитатною формою, є суто лексикографічною умовністю, хоча між лексикографами часом виникають незначні, а іноді й суттєві розбіжності щодо форми запису багатослівних одиниць у словниках. Саме тому замість цього терміна пропонуємо використовувати поняття «лексикографічна форма».

Лексичний аналіз фразеологізмів – це метод дослідження стійких словосполучень, які функціонують як єдині лексичні одиниці з певним значенням. Аналіз дозволяє виявити особливості словникового складу фразеологізмів, їх семантичну цілісність, емоційне забарвлення та функціональні можливості у мовленні. Він є важливою складовою лінгвістичних досліджень, оскільки фразеологізми відображають не лише мовну, а й культурну специфіку народу, його традиції, менталітет та історичний досвід.

Фразеологізми відзначаються лексичною неподільністю, що означає неможливість визначити їхнє значення через просту суму значень окремих слів. Семантична цілісність фразеологізмів підкреслює їх відокремленість від звичайних словосполучень: сенс кожного фразеологізму є незмінним у своєму контексті, а зміна порядку слів або заміна одного елемента часто призводить до втрати значення.

Функціонально фразеологізми виконують різні ролі в мовленні. Вони можуть виступати номінативними одиницями, які позначають конкретні явища або дії, експресивними засобами для вираження емоцій та оцінок, а також стилістичними маркерами, що надають висловлюванню певного колориту.

Лексичний аналіз дозволяє визначити, як ці одиниці взаємодіють у реченні, які стилістичні функції виконують та як сприяють комунікативній ефективності мовлення.

Корпус дослідження, що містить добірку статей з онлайн-версій газет «The Guardian» та «The Observer» обсягом близько 8 мільйонів токенів, представляє чітко визначений зріз писемної англійської мови якісної британської преси за період з 2003 по 2007 рік. Результати вилучення всіх видів трансформацій, варіантів та експлуатацій ідіом були систематично порівняні з відповідними прикладами у Британському національному корпусі (BNC) та Корпусі сучасної американської англійської (COCA) для визначення ступеня інституціоналізації, лексикалізації, ситуативних трансформацій, контекстуалізації та рівнів креативності. Корпусні дані засвідчують, що форми ФО не є настільки сталими, як це змушені подавати словники, з огляду на зрозумілі причини.

Усі традиційні характеристики ФО можуть бути поставлені під сумнів, якщо враховувати такі фундаментальні поняття, як притаманна цим одиницям варіативність і нестабільність, а також постійну напругу між стабільністю та креативністю. Окрім одиниць на кшталт «*take place*» та «*at all*», які характеризуються найвищим ступенем фіксованості і тому ніколи не варіюються [37, с. 120], більшість повних ідіом, передусім дієслівних та іменникових фраз, регулярно підлягають варіюванню або експлуатації. Саме тому надзвичайно важливо розглядати варіативність як одну з основних засад мовного опису.

It is often pointed out that so-called 'fixed phrases' are not in fact fixed; there are very few invariable phrases in English. Nevertheless, in discussions, descriptions, and the teaching of languages, the myth of fixedness is perpetuated—as if variation was a minor detail that could safely be ignored [44, с. 30].

Таким чином, варіативність притаманна будь-якій природній мові: саме через варіативність відбуваються мовні зміни, а деякі форми чи вживання з часом витісняють інші. У сфері фразеології багатослівні одиниці можуть

змінюватися морфологічно, синтаксично, семантично та прагматично. Регулярна й системна варіативність може призводити до того, що фразеологічні одиниці в загальних словниках та словниках ідіом зазнають змін у формі запису. Вставлення прикметника може з часом стати настільки поширеним, що певні фразеологічні одиниці починають вважатися такими, що мають відкриту позицію у своїй лексикографічній формі. Як, наприклад, вираз «*cut your teeth*», що в Cambridge Advanced Learner's Dictionary (CALD) зафіксований у формі *Cut your political/professional, etc. teeth* і визначений як '*to get your first experience of the type mentioned*'. Саме визначення яскраво демонструє семантичну відкритість цього виразу, що регулярно реалізується через вставлення уточнювального прикметника, який конкретизує та обмежує сферу його застосування, визначаючи межі референції. Деякі лексикографи у подібних випадках пропонують рішення на кшталт '*Cut one's _____ teeth*'. Щодо цього виразу, Collins Cobuild Dictionary of Idioms (CCDI) подає інформацію: '*This expression can be varied by adding an adjective before 'teeth'*', що свідчить про усвідомлення лексикографами варіативності фразеологічних одиниць і те, наскільки серйозно вони враховують її регулярність у питаннях лематизації, лексикографічних визначень та мовного опису. Виділений курсивом вираз у прикладі (1) демонструє, що варіювання ідіоматичних виразів за допомогою вставлення прикметника може бути принциповим питанням мовознавства:

(1) *Her parents disapproved of subversive forms like rhythm & blues or rock'n'roll – they also forbade their four children from going to the cinema – so Doris cut her musical teeth by singing in her father's church choir.* [The Guardian, February 20, 2004]

Фразеологізм *Cut one's _____ teeth* дедалі частіше реалізується з уточненням сфери — *domain delimiter*, наприклад *political*, який, до речі, є єдиним прикметниковим варіантом цієї ФО, зафіксованим і в BNC, і в COCA. Кількість уживань цієї ФО з відкритою позицією становить лише 4 випадки в британському корпусі та 46 — в американському. Спектр прикметників, що

вживаються у відкритому слоті, варіюється від *professional* чи *legal* до *cinematic*, *theological* або *golfing*.

Інші вирази, як-от *cast an eye over sth* чи *keep / have an eye on sth*, завдяки лексичному додаванню, набули нових усталених форм, що вже мають власні словникові статті в ідіомних словниках. Так, у *Longman Idioms Dictionary (LID)* зафіксовані форми *cast a critical / professional, etc. eye over*, *keep a weather eye on*, *keep an eagle eye on*, *have a beady eye on*. Це свідчить про поступову лексикалізацію таких варіантів, які з часом набувають статусу самостійних одиниць.

Існує п'ять чітко виокремлених типів варіативності фразеологічних одиниць: лексична заміна, лексична вставка, усічення, граматична трансформація та транскатегоризація. Найпоширенішою та найчастотнішою формою варіації є лексична заміна. Вона зазвичай трапляється в предикативних конструкціях, які схематично можна подати як VP + NP, де або дієслівний, або іменниковий компонент (а іноді й обидва) замінюється іншим елементом тієї ж частини мови, з яким фраза зберігає певний семантичний зв'язок. Такі приклади, як *shed / weep crocodile tears* або *right up your alley / street*, свідчать про сталість, поширеність і прозорість цього типу варіації. Альтернативні лексичні реалізації не змінюють цілісного значення одиниці, не додають нової семантики і не обмежують сферу її застосування, проте можуть змінювати ментальний сценарій метафори, на якій ґрунтується вираз.

Другим за значущістю засобом варіативності є лексична вставка. Цей тип буде розглянуто нижче окремо та більш докладно.

До менш поширених видів варіювання належать усічення — тобто опущення частини оригінального виразу, як у *scrape (the bottom of) the barrel* або *a weak link (in the chain)* — та граматична трансформація, яка охоплює незначну частку фразеологічних варіантів і зазвичай не набуває лексикалізованого статусу. Водночас слід зауважити, що не всі ФО можуть зазнавати змін з граматичного чи синтаксичного погляду. Класичний і дещо

заїжджений приклад *kick the bucket* не піддається пасивізації, тому форми на кшталт *the bucket was kicked* є неприйнятними.

У дослідженні трапляються окремі приклади множинності, як-от *keep a straight face > keep straight faces*, де іменниковий компонент узгоджується з підметом у множині.

Транскатегоризація дозволяє певним ФО перетворюватися на одиниці іншого граматичного класу, щоб відповідати синтаксичним вимогам конкретного контексту. Одним із найпоширеніших способів такої адаптації є ад'єктивізація, коли, як у прикладі (2), прийменникова фраза з обставинною функцією (*off the top of one's head*) набуває прикметникового статусу:

(2) *There is nothing top-of-the-head about what Mr Hain has to say either; his pamphlet is the product of extensive online consultation and several focus-group discussions.* [The Guardian, March 11 2004]

Вставлення зовнішніх компонентів є одним із найчастіших способів реалізації фразеологічних одиниць, особливо в медіадискурсі. Це явище надзвичайно поширене у пресі, і кількість таких випадків іноді справді вражає. Такі вставки можуть бути результатом контекстуалізації ФО або ж наслідком процесів кількісної чи якісної модифікації, що стосуються всіх лексичних одиниць мови, зокрема й фразеологізмів.

Ця помітна тенденція активно досліджується [37-39] і з кожним роком привертає дедалі більше уваги в межах фразеологічної науки. Цікаво, що при уважному розгляді можна простежити певну регулярність — зокрема у вживаних прикметниках: *political, moral, judicial, domestic, academic, financial, economic, intellectual, historical, commercial, statistical* тощо. Усі вони належать до однієї поняттєвої парадигми. Такі прикметники виконують функцію «обмежувачів сфери вживання» [23, с. 51] або «модифікаторів точки зору», яку вважають «найпоширенішою формою внутрішньої модифікації ідіом» [38, с. 241]. Ці вставні прикметники сьогодні також визначають як «модифікатори сфери зацікавлення» і вони можуть уживатися з більшістю ідіом, навіть з тими,

що вважаються найбільш закріпленими, але все ж допускають подібний тип модифікації [46, с. 85].

Проте не лише прикметники можуть з'являтися у лексикографічній формі ФО. Іноді вставляються прислівники або іменники — як для модифікації всього виразу, так і окремого його компонента. Хоча чисельно переважають саме прикметникові вставки, трапляються й прислівники, іменники (здебільшого у ролі препозитивних означень), а подекуди навіть прийменники, які інтегруються в канонічні форми ідіом. Окрім прислівників — другого за частотністю типу варіації через лексичну вставку після прикметників — іменникові модифікатори та інші частини мови становлять або незначну групу, або поодинокі, контекстно зумовлені варіанти.

Загалом, варіативність фразеологічних одиниць у англійській мові проявляється через кілька основних типів змін, які відрізняються частотою й поширеністю (див. рис. 2.1). Найчастіше зустрічається лексична заміна, що становить близько 40% випадків – вона дозволяє замінювати дієслівний або іменниковий компонент виразу без втрати його семантичної цілісності. Наступним за поширеністю є лексична вставка, переважно прикметникового типу (близько 30%), яка уточнює сферу або контекст використання фразеологізму. Інші вставки (прислівники, іменники або навіть прийменники) трапляються рідше і становлять разом приблизно 17% усіх випадків.

Менш поширеними формами варіативності є усічення (~5%), граматична трансформація (~3%) та транскатегоризація (~5%), які частіше з'являються у специфічних контекстах і не завжди набувають лексикалізованого статусу. Таким чином, можна зробити висновок, що більшість фразеологічних одиниць у реальному мовленні піддаються певним змінам, і їхня варіативність є природним і системним явищем, що відображає динамічність мови та її здатність до адаптації в різних комунікативних ситуаціях

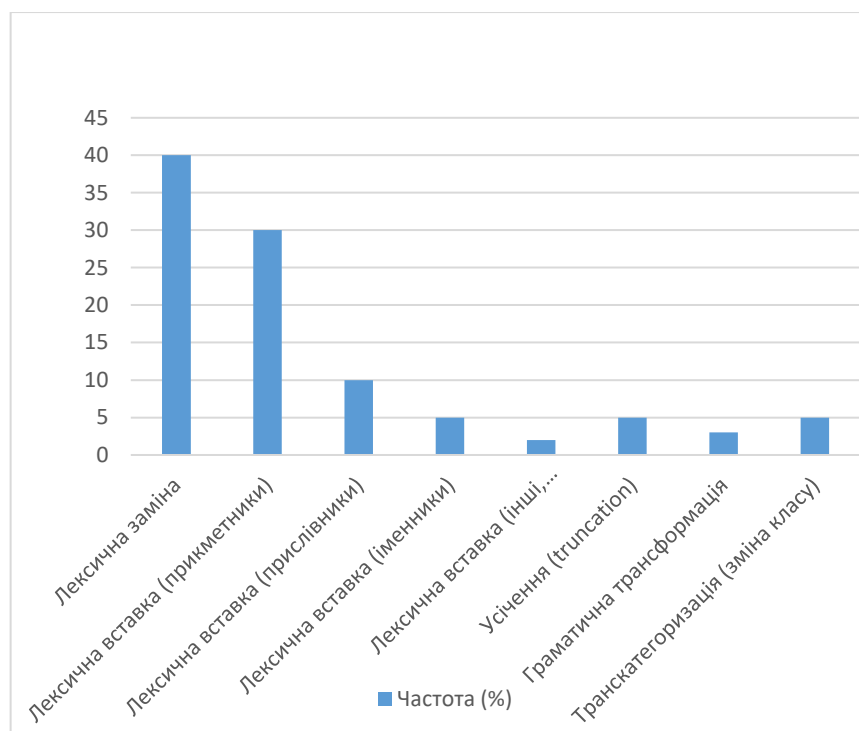


Рис. 2.1 Варіативність фразеологічних одиниць у англійській мові

2.2. Фразеологічна синонімія

Одним із проявів фразеологічної синонімії між британським та американським варіантами англійської мови є лексико-граматичні розбіжності в межах сталих виразів, які зберігають спільне значення. Поширеною є думка, що американська англійська є більш прагматичною та спрощеною у порівнянні з британською, що виявляється, зокрема, в тенденції до скорочення або спрощення компонентного складу фразеологізмів. Наприклад, конструкція *tell the time* (брит.) має свого синонімічного відповідника *tell time* (амер.), де опущення артикля *the* не змінює загального змісту, однак ілюструє граматичну компактність американської форми.

Подібна синонімічна пара спостерігається у виразах *you've got to be joking* (брит.) та *you have to be joking* (амер.). Обидва вирази виконують однакову функцію — вираження недовіри або здивування, проте британський варіант містить типову для нього конструкцію *have got*, що відрізняє його від американського стилю мовлення.

Ще одним прикладом синонімії зі структурною відмінністю є фразеологізми *to go the whole hog* (брит.) (*When organizing her birthday party, Sarah decided to go the whole hog and rent a hall, hire a band, and order a five-tier cake*) та *to go the whole nine yards* (амер.) (*For their wedding, they decided to go the whole nine yards, booking a luxury venue and flying in a famous chef*). Попри різну образність, обидва вирази означають «зробити щось повністю, не зупиняючись на півдорозі», тобто є функціональними синонімами.

З огляду на ці приклади, варіативність фразеологічних одиниць у межах британського та американського варіантів англійської мови часто виявляється саме через синонімічну заміну одного або кількох компонентів. Відповідно, при перекладі таких одиниць українською можуть застосовуватись різні підходи, зокрема:

- переклад за допомогою фразеологічного еквівалента;
- переклад фразеологічним аналогом;
- калькування;
- описовий переклад;
- антонімічний переклад [51, с. 47].

Одним із ключових засобів передачі фразеологічної синонімії при перекладі є фразеологічний еквівалент – сталий мовний відповідник, який повністю збігається за значенням з оригінальним фразеологізмом і не залежить від контексту в межах типових ситуацій вживання. Такий еквівалент, як правило, є єдиним можливим варіантом передачі певного ідіоматичного змісту.

Іншим прийомом є використання фразеологічного аналога – одного з кількох синонімічних варіантів, що можуть варіюватися залежно від стилістичного забарвлення, емоційного тону або прагматичної функції в мовленні. Аналогічний переклад не є буквальним і часто спирається на національні культурні особливості цільової мови. Таким чином, якщо еквівалент є стабільним і однозначним, то аналогів зазвичай кілька, і їх вибір залежить від комунікативної ситуації.

Коли прямий переклад фразеологізму виявляється неможливим через відсутність відповідника, застосовуються різноманітні трансформації, які можуть включати перебудову структури виразу або стилістичне переосмислення. У таких випадках перекладач орієнтується не лише на лексичний зміст, а й на загальну ідею, експресивність та функціональне навантаження оригінального фразеологізму.

До прикладів повної фразеологічної синонімії належать пари виразів у британському та американському варіантах англійської мови, які відрізняються лише на рівні варіативних лексем (британізмів або американізмів), але зберігають ідентичне значення. Так, *skeleton in the cupboard* (брит.) та *skeleton in the closet* (амер.) є синонімічними виразами, що вживаються зі значенням «прихована таємниця». Подібне спостерігається у парах *to cross somebody's path* (брит.) ↔ *to cross someone's track* (амер.) — «перейти комусь дорогу», та *lock the stable door when the horse has been stolen* (брит.) ↔ *lock the barn door when the horse has been stolen* (амер.) — «пізно замикати стайню, коли коня вже вкрали».

Ці приклади свідчать про стійку синонімічну відповідність між британськими й американськими фразеологізмами, яка забезпечує можливість точного фразеологічного перекладу українською без потреби додаткових стилістичних змін.

Попри спільне значення, синонімічні фразеологізми у британській та американській англійській часто мають відмінності у способі вираження образу, що позначається на виборі типу перекладу. У деяких випадках одна з варіацій може бути передана українською мовою за допомогою фразеологічного еквівалента, тоді як інша вимагає застосування фразеологічного аналога. Яскравим прикладом є пара *knock on wood* (амер.) та *touch wood* (брит.). Перший варіант легко передається сталим українським виразом *постукати по дереву*, тоді як британський має стилістично ближчий аналог *тьфу-тьфу-тьфу*, що функціонує в аналогічному контексті відвернення лиха, але побудований на іншій культурно зумовленій образності.

Подібна ситуація спостерігається у фразеологізмах *can't see the forest for the trees* (амер.) та *can't see the wood for the trees* (брит.), які обидва описують нездатність побачити загальну картину через надмірну увагу до деталей. Американський варіант має ближчий відповідник в українській фразеології – *не бачити лісу за деревами* і, відповідно, може розглядатися як еквівалент. Натомість британський варіант із лексемою *wood*, менш звичною для українського вжитку в цьому контексті, вимагає певного стилістичного узгодження, що свідчить про його часткову еквівалентність.

Часткові фразеологічні еквіваленти спостерігаються і в інших парах, де обидва варіанти передають спільне значення, але вживаються в різних мовних регістрах або мають різне походження. Так, *a storm in a teacup* (брит.) та *a tempest in a teapot* (амер.) означають перебільшену реакцію на дрібницю й можуть бути передані як *буря в склянці води*; *home from home* (брит.) та *home away from home* (амер.) – як *вдома*; *to put in one's tuppence worth* (брит.) та *to put in one's two cent's worth* (амер.) – *вставляти свої п'ять конійок*; *a drop in the ocean* (брит.) та *a drop in the bucket* (амер.) – *крапля в морі*. У всіх цих випадках спостерігається фразеологічна синонімія, яка дозволяє обрати спільний переклад, незважаючи на формальні відмінності.

У деяких парах спостерігається ще ширша синонімічна варіативність, яка потребує гнучкішого підходу до перекладу — через добір найбільш адекватного фразеологічного аналога. Наприклад, вирази *to throw a spanner in the works* (брит.) та *to throw a monkey wrench in the works* (амер.) можуть мати кілька українських відповідників: *вставляти палиці в колеса*, *ставити підніжку*, *ложку з рота вибивати*. Те саме стосується конструкцій *not touch something with a barge-pole* (брит.) та *not touch something with a ten-foot pole* (амер.), для яких в українському мовленні вживаються такі синонімічні відповідники, як *обминати стороною*, *обходити десятою дорогою*. Пара *a new lease of life* (брит.) та *a new lease on life* (амер.) перекладається як *нове дихання*, *почати з чистого аркуша*. Вирази *to go the whole nine yards* (амер.) і

to go the whole hog (брит.) позначають прагнення зробити щось повністю, *від душі, аж гай шумить*.

Таким чином, розмаїття синонімічних форм у фразеології обох варіантів англійської мови дозволяє перекладачеві здійснювати вибір між еквівалентами й аналогами залежно від характеру контексту й очікувань цільової аудиторії.

Фразеологічна синонімія між британським та американським варіантами англійської мови також охоплює випадки, коли вирази з різною формою, але схожим значенням можуть перекладатися за допомогою синонімічних одиниць з інших типів мовних засобів — крилатих фраз або навіть прислів'їв і приказок. Наприклад, фразеологізми *to take something with a grain of salt* (брит.) та *to take something with a pinch of salt* (амер.), що позначають скептичне ставлення до почутої інформації, можуть бути передані українською низкою усталених синонімічних виразів. Серед крилатих фраз — *не приймати за чисту монету, не йняти віри, ділити надвоє*; серед паремій — *доки не зміриш, не вір губі, положи на зуби, хто скоро повірить, той скоро й пропадає, не всякому духу/слуху віруй*. Ці приклади засвідчують розширене тлумачення фразеологічної синонімії, що виходить за межі лише лексичних відповідників і охоплює жанрову міжвидову заміну.

Однак трапляються випадки, коли жоден з традиційних підходів до перекладу (ані еквіваленти, аналізи) не забезпечують точного або зрозумілого відтворення змісту фразеологізму. У таких ситуаціях доцільним є застосування описового перекладу — тобто передача ідіоматичного значення через пояснення, адаптоване до мовного коду реципієнта. Наприклад, *tell the time* (брит.) та *tell time* (амер.) описуються як «розрізняти час на аналоговому годиннику»; *too big for one's trousers* (брит.) і *too big for one's pants* (амер.) — як «бути занадто самовпевненим»; *enough to make a cat laugh* (брит.) ↔ *enough to make a horse laugh* (амер.) — «викликати сміх своєю абсурдністю»; *it's down to someone* (брит.) ↔ *it's up to someone* (амер.) — «це залежить від тебе, тобі вирішувати»; *table it* (брит.) ↔ *shelve it* (амер.) — «відкласти або призупинити щось для подальшого розгляду».

Інколи фразеологічна синонімія простежується й у виразах, що допускають як описовий переклад, так і калькування. Такі, як *to sweep something under the carpet* (брит.) та *to sweep something under the rug* (амер.), можуть бути передані або описово — *замовчувати, приховувати правду*, або шляхом буквального перекладу — *замітати щось під килим*, який, хоч і є калькою, усе ж сприймається природно в українському мовному просторі.

Калькування як техніка передачі фразеологічних одиниць потребує особливої обережності, оскільки не завжди забезпечує адекватність перекладу. Воно можливе лише за умови, що результат не виглядатиме штучно і буде зрозумілим україномовному носієві. Наприклад, *to beat a dead horse* (амер.) та *to flog a dead horse* (брит.) — вирази, які вживаються у значенні «даремно витрачати зусилля» або «повертатися до вже вирішеного питання». Обидва можуть бути перекладені шляхом калькування як *бити мертвого коня*, і цей образ, попри буквальність, досить виразно передає суть оригіналу.

Таким чином, фразеологічна синонімія у британській та американській англійській охоплює не лише лексичну варіативність, а й стилістичні, образні та культурні відмінності, що впливають на вибір засобу перекладу. Вона відкриває широкі можливості для гнучкого тлумачення, особливо у випадках, коли мовні засоби однієї системи потребують креативної адаптації в іншій.

Отже, фразеологічна синонімія у британському та американському варіантах англійської мови виявляється у наявності сталих виразів, які мають спільне значення, проте відрізняються структурою, лексичним складом або стилістичним забарвленням. У межах кожного варіанту мови формуються власні фразеологічні одиниці, що нерідко постають як синонімічні пари: одні є повними еквівалентами, інші — частковими, функціональними або стилістичними аналогами. Такі відмінності, з одного боку, засвідчують гнучкість фразеологічної системи англійської мови, а з іншого — вимагають від перекладача уважного ставлення до образності, прагматики й культурного контексту кожного вислову.

Формальні варіації між британськими й американськими фразеологізмами дозволяють спостерігати закономірності мовної економії, вплив локальних мовних норм і прагнення до стилістичної адаптації. У свою чергу, вибір перекладацьких стратегій — від фразеологічного еквівалента до описового перекладу чи калькування — залежить від конкретного випадку синонімії, а також від мети й очікувань цільової аудиторії. Таким чином, дослідження фразеологічної синонімії між варіантами англійської мови не лише збагачує наше розуміння міжмовної відповідності, а й поглиблює знання про внутрішню динаміку англomовного фразеологічного простору.

2.3. Фразеологічна антонімія

Фразеологічна антонімія — це особливий випадок семантичного протиставлення у мові, коли два сталі вирази мають протилежні значення. Фразеологічні одиниці вважаються антонімами за таких умов: по-перше, їхні смисли є явно протилежними та контрастними; по-друге, цілісне фразеологічне значення однієї конструкції протиставлене цілісному значенню другої. Іншими словами, це щонайменше два фразеологізми однієї смислової сукупності з протилежними лексичними значеннями, які означають одне й те саме явище в різних аспектах. Фразеологічні антоніми не заперечують об'єкт протиставлення, а лише вказують на відмінність у дії чи якісній оцінці предмета чи явища. Таке семантичне протиставлення «покриває» як просторову/кількісну шкалу (наприклад, «дуже багато» — «майже нічого»), так і емоційно-оцінний полюс (наприклад, «видовищно цікаво» — «байдуже нудно»).

Лінгвісти виокремлюють кілька основних типів фразеологічної антонімії. По-перше, лексична антонімія — коли в обох ідіомах наявні явні лексичні антоніми. У таких випадках основа смислового контрасту закладена в лексемах-антонімах (суперечливих словах). Наприклад, одна пара

однотипних ідіом: «бути на правильному шляху» – «бути на хибному шляху», де «правильному» і «хибному» є антонімічними прикметниками. Англійський відповідник: «*to be on the right track*» – «*to be on the wrong track*». Аналогічно, «прозріти, зрозуміти щось» – «не мати жодного уявлення, бути в невіданні» «*to see the light*» – «*to be in the dark*», де антонімія реалізується на опозиції light та dark. Наприклад, у реченні «*After weeks of confusion, he finally saw the light and understood what to do*» – «Після тижнів невпевненості він нарешті прозрів і зрозумів, що робити», а у реченні «*Without proper guidance, the students were in the dark about the project*» – «Без належних пояснень студенти були в невіданні щодо проєкту». Усі ці випадки демонструють, що явна лексична антонімія компонентів ідіом створює фразеологічну опозицію, підкреслюючи протилежність значень у стійких словосполученнях.

По-друге, структурна антонімія — коли протиставлення виявляється на рівні граматичних чи морфологічних форм. Найтиповіший приклад — використання заперечення: протилежність досягається за допомогою частки «not» або заперечного префікса. Наприклад, пара: «народитися під щасливою зіркою» – «народитися під нещасливою зіркою», англ. відповідник: «*to be born under a lucky star*» – «*to be born under an unlucky star*». Ще одним прикладом структурної антонімії є пара: «бути обґрунтованим, витримувати перевірку» – «бути необґрунтованим, не витримувати перевірку» «*to hold water*» – «*not to hold water*», а також «докласти мінімальних зусиль» – «пальцем не ворохнути» «*to lift a finger*» – «*not to lift a finger*». У всіх випадках структура ідіом є ідентичною, а протилежне значення формується за допомогою введення частки «not». Таким чином, структурна антонімія реалізується через формальні зміни (заперечення, зміну порядку компонентів, вставлення частки) при незмінній загальній схемі фразеологізму.

По-третє, виділяють внутрішню або контекстуальну антонімію — коли антонімічне протиставлення виникає внаслідок семантичного зіставлення фразеологізму з його складовим словом. Наприклад, ідіома «*(as) clear as mud*» означає «зовсім незрозумілий, заплутаний», тобто семантика фразеологізму

(«незрозумілий») протилежна буквальному значенню слова *clear* «чіткий, зрозумілий», яке має позитивне забарвлення. Інший зразок: «*fat chance*», що вживається у значенні «малоймовірно, дуже сумнівно», хоча прикметник *fat* буквально означає «великий, значний». Такі фразеологізми створюють протиставлення «формально-позитивний компонент – негативна семантика всього виразу», що характерне для контекстуальної антонімії.

Це явище виникає в деформованих порівняльних зворотах і дозволяє розглядати семантичне протиставлення «згори» в межах самого ідіому.

Отже, фразеологічна антонімія включає явища лексичного типу (мають антоніми-лексеми), структурного типу (побудовані за однаковими схемами з формальним протиставленням, особливо запереченням), а також, за певними класифікаціями, внутрішнього/контекстуального (протиставлення в середині однієї фразеологічної конструкції).

Корпусний аналіз показує, що одні й ті самі ідіоми можуть траплятися з різною частотністю в обох варіантах: наприклад, ідіома «*arm in arm*» («рука в руку») значно частіше зустрічається в американських текстах, ніж у британських. Як зазначено в дослідженні, це пояснюється тим, що «американці вважаються радше дружелюбними людьми, тоді як британці – холоднішими у соціальних питаннях». Водночас схожий принцип – відміну в культурі – пояснює, чому вираз «*armed and dangerous*» частіше фіксується в американських корпусах: там він пов'язаний із акцентом американської культури на озброєнні та криміналі (це відображено на частотах у СОСА).

Семантичні відмінності також простежуються в інших парах. Наприклад, американці помітно частіше вживають ідіом «*a shot in the arm*» («пристрілка, стимул» – щось, що надає енергії або підштовхує до дії), особливо в розмовній та газетній лексиці. Це може бути пов'язано з більш невимушеним стилем мовлення й різноманітністю джерел (уявлення про «шот» як відсилку до медикаментозних чи енергетичних стимулів). Аналогічно, вираз «*take up arms against (someone)*» («зброю взяти проти когось») значно частіше трапляється в американських джерелах (СОСА), що

корелює з активнішою присутністю тем війни і конфліктів у американському дискурсі. Таким чином, корпусні дані демонструють, що фразеологічні антоніми не лише мають спільну семантичну суть, але й їхнє реальне вживання визначається культурно-комунікативним контекстом конкретної мовної спільноти.

Розглянемо кілька ілюстративних прикладів контрастних фразеологізмів (українською – значення/переклад, пряма цитата – самі англійські вирази, за необхідності з позначенням варіанту):

- «*to cost an arm and a leg*» – надзвичайно дорого коштувати. Англійський ідіом означає «коштувати надто багато». Протилежний вираз за змістом – «*to pay peanuts*» – «отримувати (або платити) дуже мало» (натяк на «дуже маленьку» суму). Обидва вживаються в неформальних контекстах для оцінки вартості чи оплати (прагматична функція – оцінка економічної цінності). У корпусних даних BNC і COCA є відмінності: «*cost an arm and a leg*» зустрічається дещо частіше в британських текстах, тоді як «*pay peanuts*» майже відсутній у формальних жанрах.
- «*to go with the flow*» (AmE) – пливати за течією, приймати ситуацію такою, яка вона є – та «*to swim against the tide/flow*» – плисти проти течії, діяти всупереч загальній тенденції. Це ідіоми-протилежності в смисловому полі реакції на обставини: перший означає покірливу, адаптивну позицію, другий – активний опір загальним трендам. Обидва вирази часто використовують для опису ставлення особи до змін (прагматична функція – характеристика поведінки).
- «*to bite the bullet*» – знести труднощі з гідністю; рішуче зважитись на неприємну справу – протиставлений вираз «*to drag one's heels*» – зволікати, діяти повільно і обережно. Перший вживається, коли мовцем хочуть підкреслити сміливе вирішення проблеми, а другий – коли хтось уповільнено відкладає рішення. Функція – опис дійсного ставлення людини до виконання завдання (смиренність vs небажання).

- «*to keep one's chin up*» – залишатись оптимістом, не падати духом – протилежне за змістом ідіоматичне висловлювання «*to feel down in the dumps*» – бути дуже засмученим, пригніченим. Перше часто виступає як підбадьорення («тримайся»), друге – як характеристика негативного емоційного стану. Оскільки обидва мають виражену емоційно-вольову конотацію, вони виконують роль коментаря до почуттів людини (прагматична функція – емоційно-оцінне забарвлення повідомлення).
- «*to beat around the bush*» – говорити неспряму, ухилятися від теми – та «*to call a spade a spade*» – говорити прямо, «напаки-опосередковано». Ці ідіоми яскраво ілюструють полярність віртуальних стилів мовлення: перший передбачає оминання теми (упродовження «кущів»), другий – відверте називання речей своїми іменами. Вони використовуються для характеристики манери дискурсу, а тому виконують коментативно-оцінну функцію.

Кожна із перелічених пар покриває різні аспекти життєвих ситуацій, зокрема економічні оцінки, психологічний стан, стиль спілкування та інші. Наприклад, пара «*to be born under a lucky star*» – «*to be born under an unlucky star*» стосується загального щастя або невдачі людини, а «*to hold water*» – «*not to hold water*» відображає оцінку аргументів чи тверджень у дискусії. Зокрема, англomовні корпусні дані підтверджують, що деякі протилежні вирази мають різну частотність у різних регістрах: так, ідіома «*a shot in the arm*» трапляється переважно в усній і газетній мові («The new policy gave the economy **a shot in the arm» – «Нова політика дала економіці поштовх»»), тоді як «*to pay peanuts*» майже виключно використовується в неформальній розмові («They expect me to work for nothing? They're paying peanuts!» – «Вони очікують, що я працюватиму дарма? Вони платять суцї копійки!»). Практично всі наведені приклади засвідчують єдність тематики в пари-антоніми (спільне денотативне поле) та полярність коннотацій (позитивні чи негативні оцінки), тобто чітку семантичну опозицію, що робить такі ідіоми ефективним засобом комунікації та вираження оцінки у мовленні.

Фразеологічна антонімія – це специфічний різновид семантичних відношень, коли два стійкі вирази утворюють контрастну пару значень. Характерними ознаками є контрастна семантика та єдність денотативної основи (одне явище характеризується з протилежних боків).

У межах фразеологічної системи розрізняють насамперед лексичні й структурні антоніми (звідси походять і відповідні типи – лексична і структурна антонімія), а також явища «внутрішньої» антонімії, де опозиція виникає між всім ідіомом і його частиною. Порівняльний аналіз корпусів COCA, BNC та ОЕС свідчить, що британська і американська англійська вирізняються специфікою своїх фразеологічних антонімів: окремі контрастні пари більш поширені в одному варіанті мови через соціокультурні відмінності носіїв.

У результаті фразеологічні антоніми є важливим засобом вираження семантичної полярності в тексті, що дозволяє показувати відмінності оцінок, намірів чи характеру ситуації, водночас відображаючи культурно забарвлене сприйняття реальності.

2.4. Фразеологічна полісемія

Фразеологічна полісемія – це явище багатозначності сталих виразів (фразеологізмів). Як відзначають дослідники, полісемія у фразеології виражена значно слабше, ніж у лексиці: кількість багатозначних фразеологічних одиниць порівняно з багатозначними словами є невеликою. Це пояснюється природою фразеологізмів як уже переосмислених мовних знаків: їхнє первинне значення зазнало метафоричного зрушення, тому утворення нових значень можливе лише за умови, що образна основа дозволяє подальше переосмислення. Інакше кажучи, багатозначність фразеологізму виникає тоді, коли його внутрішня форма здатна породити додаткові семантичні відтінки. Наприклад, англійський ідіом *«go through the roof»* має два образні значення: 1) стрімко підвищитися (про показники, ціни тощо) та 2) дуже розлютитися (про людину) [21]. Перше значення випливає з метафоричного уявлення про щось, що «пробиває дах» від швидкого зростання, а друге – переносить це

уявлення на емоційний стан людини, що «виходить за межі» стриманості. Обидва значення закріпилися в мовній практиці, причому в економічних та публіцистичних контекстах частіше вживається значення різкого підвищення, тоді як у розмовному стилі – значення раптового гніву [21]. Така здатність одного виразу набувати кількох семантичних варіантів і є сутністю фразеологічної полісемії.

В британському та американському варіантах англійської мови фразеологічна полісемія може проявлятися по-різному, зумовлюючись як лексичними, так і прагматичними чинниками. Деякі фразеологізми набули в окремих варіантах додаткових значень або відмінних відтінків, що призводить до розбіжностей у їх тлумаченні носіями різних варіантів мови. Важливу роль відіграє і контекст вживання – ситуація спілкування, стиль мовлення, соціокультурне середовище – що може актуалізувати те чи інше значення сталого виразу. Розглянемо кілька прикладів з сучасних корпусів англійської мови, які ілюструють багатозначність фразеологізмів у британському й американському вжитку, а також проаналізуємо семантичні варіації та прагматичні функції кожного.

Приклад 1: «*to knock up*». Цей фразеологізм демонструє різке розходження значень у британському та американському вжитку. У Великій Британії «*knock up someone*» означає «розбудити когось, постукавши у двері» або ширше «зайти й підняти з ліжка» (історично це пов'язано з практикою будити робітників стуком у вікно рано вранці). Натомість в американському варіанті «*knock up*» – це розмовний евфемізм, що означає «запліднити, зробити вагітною» і має відтінок фамільярності або вульгарності [21]. Наприклад, у британському корпусі ОЕС трапляється речення: «*The hotel clerk knocked me up at 7:00 in the morning*» – тобто «портьє розбудив мене о 7 ранку» [48]. Для американського носія фраза «*knocked me up*» без додаткового контексту сприйматиметься як «залетіла від мене / мене зробили вагітною».

Семантично цей фразеологізм є полісемічним: одне значення пов'язане з буквальним *knock* («стукати») + *up* («вгору, піднімати») – звідси британське

«підняти зі сну», тоді як інше виникло евфемістично для опису небажаної вагітності. Прагматично британське значення нині застаріває і вживається переважно у розмовній мові чи в історичних контекстах, тоді як американське значення дуже поширене в неформальному мовленні. Це може призводити до непорозумінь: широко відомий комічний ефект, коли британська репліка на кшталт «*Can you knock me up tomorrow at six?*» (тобто «розбуди мене завтра о шостій») викликає у американця подив або сміх через хибне тлумачення [21].

Таким чином, «*to knock up*» – яскравий приклад того, як полісемія фразеологізму реалізується територіально: різні значення закріпилися в різних варіантах мови, обумовлюючи потребу враховувати варіативність при перекладі та спілкуванні.

Приклад 2: «*to luck out*». Ідіома «*luck out*» також є багатозначною, причому її два значення фактично протилежні і залежать від варіанту англійської. Сучасна американська англійська вживає «*luck out*» у значенні «пощастити», «неочікувано здобути успіх завдяки везінню». Наприклад, в корпусі СОСА: «*I really lucked out getting that job with no experience.*» [19] – «Мені справді неймовірно пощастило отримати ту роботу без досвіду». Натомість історично у британському вжитку «*to luck out*» означало «залишитися без вдачі, програти», тобто було ближчим до буквального «вичерпати удачу». Це старе значення було зафіксоване у часи Другої світової війни, коли вислів уживався у значенні «мати невдачу» [32]. Однак нині навіть у Британії під впливом американізмів усе частіше «*luck out*» розуміють у позитивному значенні «пощастило». Канадський мовний портал відзначає, що «сьогодні, всупереч логіці, вираз *luck out* означає саме пощастити», тоді як первісне значення (мати невдачу) майже вийшло з ужитку [32]. Семантично маємо випадок контрарної полісемії (*contronym*): одне слово або вираз набуває двох протилежних значень. Прагматично американське «*luck out*» – це розмовний фразеологізм, стилістично нейтральний у неформальному спілкуванні (не є вульгарним, але й не характерний для офіційного стилю). Британці ж можуть уникати цього виразу, аби не виникло двозначності,

віддаючи перевагу синонімічним «be lucky» або «have some luck». Таким чином, «to luck out» ілюструє, як у різних мовних культурах один ідіом може еволюціонувати в протилежні семантичні напрямки, і розуміння його залежить від мовної компетенції співрозмовників у конкретному варіанті англійської.

Приклад 3: «*out of pocket*». Фразеологізм «out of pocket» цікавий тим, що поєднує одразу три різні значення, реалізація яких залежить від контексту та навіть покоління мовців. Основне, історично перше значення – фінансове: «out of pocket» означає «витратити власні кошти» або «бути в мінусі». Наприклад, «*I had to pay for the repairs out of pocket*» – «Мені довелося заплатити за ремонт зі своєї кишені». Це значення є загальноновживаним і не сприймається як жаргон [21]. Друге значення – «бути недоступним, поза зв'язком». Воно характерне переважно для американської англійської, особливо в діловому середовищі: коли людина тимчасово відсутня на робочому місці або поза зоною зв'язку, вона «out of pocket». Наприклад, у корпусі СОСА зафіксовано: «*I'll be out of pocket for a few days while traveling*» – тобто «я буду поза досяжністю кілька днів під час подорожі». Зафіксовано, що це значення вживалося вже на початку ХХ ст. у США і досі асоціюється більше зі старшим поколінням носіїв [22]. У британському вжитку така фразеологічна семантика майже не характерна; «out of pocket» там радше зрозуміють тільки у фінансовому сенсі. Третє, новітнє значення – молодіжний сленг: «out of pocket» означає «поводитися недоречно, перейти межу» (буквально: «не в своєму кошику/просторі», тобто «не у своїй тарілці», але з негативною оцінкою поведінки). Наприклад, «*He was acting out of pocket at the party, yelling at people for no reason*» – «Він повадився неприйнятно на вечірці, без причини накрикав на людей». Це значення виникло в американському молодіжному жаргоні (ймовірно, з афроамериканського просторіччя 1940-х) і тепер поширене у соцмережах та розмовах покоління Z [21]. Семантична багатозначність «out of pocket» підтримується чітким розмежуванням сфер вживання: фінансовий сенс – у формальних та письмових контекстах, ситуаційний сенс «недоступний» – у професійному спілкуванні, і оцінний сенс про поведінку – у молодіжному

сленгу. Прагматично носії мови без труднощів розрізняють ці значення за контекстом. Наприклад, після фрази «*Dr. Jones was out of pocket*» у медичному звіті ні в кого не виникне думки про погану поведінку лікаря – зрозуміло, що йдеться про його відсутність (недоступність) на зв'язку. Натомість «*He made a racist joke and was totally out of pocket*» однозначно інтерпретується як осуд поведінки. Таким чином, «out of pocket» – приклад полісемії, де значення розподілені як між варіантами мови (американським і британським), так і між соціальними регістрами, демонструючи важливість прагматичного чинника для правильної інтерпретації фразеологізму.

Приклад 4: «*to table a motion*». Цей вираз часто наводять як приклад різнонаправленої інтерпретації в британській та американській англійській. Формально він належить до сфери парламентської процедури, однак його цілком можна вважати усталеним виразом (термінологічним фразеологізмом). Полісемія тут проявляється географічно: у британській англійській «*to table a motion*» означає «винести пропозицію на обговорення (на порядок денний)», тоді як в американській – «відкласти пропозицію, зняти з розгляду». По суті, значення протилежні [27]. Британське значення пов'язане з образом столу як місця, де розглядаються документи (аналог «*to put on the table*» – викласти на стіл для обговорення). Натомість американське значення спирається на образ «забрати зі столу», прибрати в шухляду до кращих часів. У корпусі ОЕС (British English) можна натрапити на приклад: «*The MP tabled the motion for immediate debate*» – що означає «член парламенту вніс пропозицію на негайне обговорення» [40]. В американських джерелах, навпаки: «*The committee tabled the motion indefinitely*» – «комітет відклав цю пропозицію на невизначений термін». Семантично маємо випадок діалектної омонімії, коли той самий вираз в межах різних мовних варіантів має різні, не пов'язані між собою значення. Прагматично це створює ризик непорозуміння в міжнародному спілкуванні: учасникам, обізнаним лише з одним варіантом, необхідно уточнювати, що мається на увазі. У рамках одного варіанту двозначність зазвичай відсутня, бо інший сенс просто не актуальний. Цей приклад підкреслює, що полісемія

фразеологізмів може проявлятися не лише у межах однієї мовної культури, але й у міжваріантному зіставленні, коли різні національні норми закріплюють різні значення.

Перелічені приклади засвідчують, що фразеологічна полісемія в англійській мові – хоч і відносно рідкісне явище – набуває особливої виразності при порівнянні британського та американського вжитку. Семантичні варіації сталих виразів можуть бути зумовлені історичним розвитком (як у випадку «luck out»), впливом культурного контексту або соціального середовища (як зі сленговим «out of pocket»), або навіть розходженнями у мовній нормі різних країн (як у «knock up» чи «table a motion»). Прагматичні аспекти – стилістичне забарвлення, контекст спілкування, намір мовця – відіграють вирішальну роль у тому, яке значення багатоозначного фразеологізму реалізується в конкретній ситуації. Відтак, для правильного розуміння і перекладу фразеологізмів англійської мови необхідно враховувати не лише словникові дефініції, а й варіантні особливості та контекстуальні підказки, що сигналізують про те чи інше значення фразеологічної одиниці. Це особливо актуально в умовах глобальної комунікації, коли британський та американський варіанти взаємодіють і взаємовпливають: носії мови й перекладачі повинні бути чутливими до фразеологічної полісемії, аби адекватно розуміти висловлювання та досягати потрібного прагматичного ефекту у мовленні.

Висновки до розділу 2

Дослідження показало, що лексико-граматична варіативність є однією з ключових ознак сучасної фразеології. Виявлено п'ять основних типів варіативності: лексична заміна, лексична вставка, усічення, граматична трансформація та транскатегоризація, які системно проявляються в обох варіантах англійської мови, але з різним ступенем частотності й функціонального навантаження.

Особливу увагу було приділено фразеологічній синонімії, антонімії та полісемії, які дозволяють простежити семантичне багатство і гнучкість ідіоматичних виразів, а також показати, як культурні та регіональні особливості впливають на їхнє вживання. Синонімія між британськими та американськими фразеологізмами часто виявляється у наявності аналогічних за змістом одиниць, що відрізняються за стилістичним забарвленням, лексичним наповненням або частотністю використання в мовленні. Так, прикладом є пари «to throw a spanner in the works» (британський варіант) і «to throw a wrench in the works» (американський варіант), які означають «зірвати плани» або «створити перешкоду», але різняться за мовним образом і відтінком стилю. Подібні синонімічні відповідники дозволяють не лише передавати значення в перекладі, але й враховувати прагматичний ефект висловлювання залежно від мовного середовища.

Антонімічні пари демонструють семантичну полярність та відображають різні культурні моделі сприйняття дійсності, що характерно для англійської мови у різних варіантах. Наприклад, «to play it safe» протиставляється «to throw caution to the wind», що показує дві протилежні стратегії поведінки: обережність і ризикованість. Такі антитезні конструкції дозволяють мовцям виражати ставлення до ситуації, оцінювати дії або наміри інших людей, а також створювати комунікативний контраст, який важливий для художніх текстів, публіцистики та розмовного мовлення.

Полісемічні фразеологізми, як-от «knock up», «out of pocket» чи «luck out», засвідчили високий ступінь контекстуальної залежності, що вимагає глибокого прагматичного аналізу при інтерпретації. Їх значення змінюється залежно від регіонального варіанту англійської, соціального середовища, стилістичного рівня або навіть вікової групи мовців. Наприклад, «out of pocket» у фінансовому контексті означає «витратити власні кошти», у професійному – «бути недоступним», а в молодіжному сленгу – «поводитися недоречно». Таке багатозначне функціонування підкреслює необхідність враховувати як словникове значення, так і контекст використання, прагматичні та культурні чинники, щоб уникнути неправильного тлумачення або комунікативних непорозумінь.

Корпусний аналіз на виявив значну динаміку у вживанні фразеологізмів, залежно від жанру, регістру та соціального контексту. Зокрема, британські фразеологізми демонструють більшу стійкість до інновацій, натомість американські характеризуються прагненням до лаконічності, прагматизму та неологічних трансформацій. Порівняльний аналіз частотних характеристик підтвердив, що фразеологізми є не лише лексичними одиницями, а й носіями культурної інформації, яка відображає ментальні моделі мовців.

Таким чином, лексичний аналіз фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови дає змогу виявити глибокі внутрішньомовні та міжкультурні відмінності, що формують специфіку фразеологічної системи кожного з варіантів. Отримані результати формують підґрунтя для подальшого прагматичного й комунікативного аналізу, що буде здійснено в наступному розділі.

РОЗДІЛ 3. КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У БРИТАНСЬКОМУ ТА АМЕРИКАНСЬКОМУ ВАРІАНТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

3.0 Вступні зауваження

У третьому розділі здійснюється комунікативно-прагматичний аналіз фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови, що дозволяє глибше зрозуміти функціонування стійких мовних одиниць у різних соціокультурних і комунікативних контекстах. Розділ спрямований на виявлення відмінностей у семантичному та функціональному використанні фразеологізмів, їхнього стилістичного забарвлення та ролі в передачі емоційно-експресивних відтінків. Особлива увага приділяється тому, як певні фразеологізми можуть відображати культурні цінності, соціальні стереотипи та ментальні моделі носіїв мови, що важливо для міжкультурної комунікації та перекладу.

У підрозділах 3.1–3.3 проводиться детальний аналіз різних аспектів прагматичного функціонування фразеологізмів. Підрозділ 3.1 зосереджує увагу на дейктичних особливостях, тобто на здатності фразеологізмів встановлювати просторово-часові та особові орієнтири у мовленні, що визначає їхню ефективність у конкретних ситуаціях спілкування. Підрозділ 3.2 досліджує імплікатурні характеристики, що дозволяють виявляти приховані значення та підтексти, які можуть відрізнятися в британській та американській англійській, підкреслюючи вплив культурного контексту на сприйняття висловлювання. Підрозділ 3.3 приділяє увагу пресупозиційним аспектам, тобто спільним знанням і очікуванням, які мовці беруть до уваги при використанні фразеологізмів, що робить комунікацію більш ефективною та зрозумілою. Загалом аналіз у цьому розділі сприяє усвідомленню того, як фразеологізми функціонують не лише як лексичні одиниці, а й як носії культурних смислів і соціальних уявлень.

3.1. Дейктичні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови

Фразеологізми у мовленні виконують важливу функцію, оскільки вони дозволяють передавати комплексні смисли, емоційні оцінки, культурні уявлення та стійкі образи у стислому, часто метафоричному вигляді. Англійська мова демонструє помітні відмінності у фразеологічній системі між британським та американським варіантами (див. Дод. А, Б). Ці відмінності проявляються не лише у виборі лексичних одиниць або граматичних конструкцій, а й у прагматичних характеристиках вислову, що включають дейктичні аспекти, імплікатуру та пресупозицію.

Дейксис у фразеологізмах пов'язаний із тим, як мовник локалізує об'єкт або дію в просторі та часі, встановлює відношення до співрозмовника і передає соціокультурний контекст ситуації [7, с. 65]. Наприклад, у висловах «*knock up*» або «*to table a motion*» значення ідіоми може залежати від того, у якому географічному чи соціальному контексті вона вживається, тобто дейксис проявляється через «позицію мовця» відносно події або адресата.

Імплікатура у фразеологізмах проявляється у додаткових значеннях, які не виражені явно, але зрозумілі носієві мови завдяки контексту. Наприклад, вислів «*out of pocket*» у молодіжному сленгу передає оцінку поведінки особи, хоча буквальний сенс цього фразеологізму не пов'язаний із соціальною оцінкою. Пресупозиція ж забезпечує передумови розуміння вислову: наприклад, «*to luck out*» припускає наявність певної ситуації або умов, у яких можливе везіння чи невдача.

Загалом, прагматика фразеологізмів охоплює всі ці аспекти – від прямого значення до контекстуального впливу, соціального та культурного забарвлення вислову, емоційної оцінки та стратегій комунікації. Аналіз конкретних прикладів із художніх творів: Somerset Maugham W. «*Sixty-five short stories*» [45] та Henry O. «*The Four Million*» [29]. Допоміжними матеріалами також були корпусні дані, зокрема Corpus of Contemporary American English (COCA) [19],

The Oxford English Corpus [48] та British National Corpus (BNC) [17]. Разом вони дозволяють простежити, як у реальному мовленні реалізуються дейксис, імплікатура та пресупозиція, і як вони впливають на розуміння ідіом у британському та американському варіантах англійської мови.

В уривку «*Dinner was at seven, and, wishing to be in the dining-room before anyone else so that he could take stock of his fellow-guests as they entered*» [45, с. 461] фразеологізм «*take stock of*» виступає яскравим прикладом дейктичних особливостей у британському та американському варіантах англійської мови. Вираз означає «робити оцінку», «виробляти уявлення про когось чи щось», і його смислова насиченість залежить від контексту спілкування та суб'єкта, що говорить. У британському варіанті він частіше використовується у формальному або літературному стилі, підкреслюючи спостереження, аналіз або оцінку соціальної ситуації, тоді як у американському варіанті вираз може звучати дещо більш розмовно та широко вживатися у щоденних ситуаціях для позначення будь-якої форми «аналізу» чи «перегляду».

У фрагменті «*when Sarah ate she set aside, with a sigh, the dish of dandelions with its crowning ovarious accompaniment*» [29] фразеологізм *set aside* функціонує не лише як позначення дії, але й має виразне емотивне забарвлення (*with a sigh*), вказуючи на внутрішній стан мовця в момент здійснення дії. Тут простежується часовий дейксис – момент сприйняття та реакції на обставини в реальному часі, що властиво американській оповідній манері, де фразеологізми часто занурені в емоційно забарвлений контекст.

У наведеному вступному уривку: «*And, if the Man Higher Up is ever found, take my assurance for it, he will be a large, pale man with blue wristlets showing under his cuffs...*» [29] фразеологізм «*take my assurance for it*» демонструє дейктичні особливості британського та американського варіантів англійської мови. Вираз означає «можеш бути впевненим у цьому» або «вір моєму слову» та передає гарантію або запевнення мовця щодо певного твердження.

У британському варіанті цей фразеологізм зазвичай має більш формальний, іноді іронічний відтінок і частіше вживається в літературному чи

офіційному контексті. В американській англійській аналогічне висловлювання звучить розмовніше, наприклад, «*you can take my word for it*», що відображає різницю у стилістичних та соціокультурних нормах.

Дейктична особливість проявляється у відношенні мовця до адресата: фразеологізм прямо звертається до співрозмовника, встановлюючи довіру та суб'єктивну гарантію. Хоч семантичне значення зберігається в обох варіантах, стиль і ступінь формальності відрізняються, що демонструє мовну варіативність у британському та американському контекстах.

Особливо виразним є фразеологізм «*the fount of knowledge*» у реченні «*The third draught that I craved from the fount of knowledge was enlightenment concerning the character known as A Man About Town*» [29]. У британському варіанті англійської *fount of knowledge* зберігає архаїчний відтінок, відсилаючи до джерела знань, що є символічно універсальним, але водночас конкретизованим у культурному просторі – бібліотеки, університету, літератури. Тут простежується культурно-просторовий дейксис: поняття *fount* відсилає до певного джерела, яке сприймається як частина британської освітньої традиції.

У той же час в американській англійській частіше використовують синонімічний фразеологізм «*fountain of knowledge*», який вказує не лише на джерело знань, але й часто переноситься на конкретну особу чи інституцію. Така форма має чітку дейктичну локалізацію – вона закорінена в сучасному комунікативному просторі, де знання персоніфікуються або прив'язуються до конкретного контексту (наприклад, учителя, університету, інформаційного ресурсу).

Наступні приклади з корпусів: *tell time* (амер.) та *tell the time* (брит.). На перший погляд, різниця може здатися незначною, проте вона відображає важливі граматичні та прагматичні відмінності. Американський варіант без артикля має більш узагальнений характер і передає здатність визначати час у широкому сенсі. Загалом це дає мовцеві свободу використовувати вислів у різних контекстах, не вказуючи на конкретний момент. У британському

варіанті артикль *the* додає конкретності, визначає певний момент часу або ситуацію, на яку звертає увагу мовник. У цьому сенсі артикль виконує дейктичну функцію, оскільки локалізує дію в часовому контексті та створює відчуття більшої точності. Різниця між цими двома варіантами демонструє, як простий граматичний елемент може впливати на спосіб позиціонування мовця відносно події або об'єкта.

Ще одним прикладом є фразеологізми, що передають іронію або здивування: *you have to be joking* (амер.) і *you've got to be joking* (брит.). Тут різниця полягає у виборі модальної конструкції. Американський варіант із *have to* звучить більш прямим і категоричним, наче мовник стверджує певну неминучість або необхідність, що співрозмовник повинен усвідомити. Британський варіант із *have got to* додає розмовного і емоційного забарвлення, роблячи вислів більш інтерактивним, менш формальним і більш дружнім або іронічним. Дейктично це означає, що у американського мовця орієнтація на об'єктивну оцінку або категоричність, а у британського – на відносини зі співрозмовником і на емоційну атмосферу, яку він прагне створити.

Фразеологізми, що позначають докладання максимальних зусиль, також демонструють важливі культурно-лексичні та дейктичні відмінності. Вирази *to go the whole nine yards* (амер.) і *to go the whole hog* (брит.) мають однакове значення у переносному сенсі – виконати завдання повністю, не шкодуючи сил. Проте американський варіант із числовим компонентом *nine yards* діє як конкретизуючий дейктичний маркер, який допомагає співрозмовнику уявити масштаб дії. Британський варіант із образом *hog* не конкретизує кількісних показників, а передає відчуття повноти та завершеності через культурно зрозумілий символ. Тут дейктика проявляється у способі конкретизації дії: американський варіант більше орієнтований на вимір або об'єктивну відстань, британський – на абстрактне уявлення про завершеність.

Вирази, що описують неможливі або малоймовірні події, також відображають відмінності у дейктичному маркуванні. *When hell freezes over* (амер.) і *when pigs fly* (брит.) означають ситуацію, яка ніколи не відбудеться.

Американський варіант апелює до образу потойбічного, надзвичайного явища, що створює сильне емоційне забарвлення і вказує на неможливість події. Британський вираз використовує абсурдний, але легко уявний образ летючих свиней. Дейктично ці вислови маркують часові координати і ступінь ймовірності, допомагаючи мовцеві передати оцінку ситуації та ставлення до неї. Вони показують, як у різних культурних контекстах одна і та ж концепція реалізується через різні образні засоби та орієнтири.

Фразеологізми, що характеризують легкість виконання дії, також демонструють ці відмінності. *A walk in the park* (амер.) та *a piece of cake* (брит.) обидва позначають щось, що робиться легко, без зусиль. Американський варіант локалізує дію у конкретному фізичному просторі – парку, що допомагає співрозмовнику візуалізувати подію та відчутти легкість у практичному контексті. Британський варіант використовує універсальний образ *cake*, який символізує приємність і задоволення від процесу, акцентуючи на результативності та суб'єктивному сприйнятті. Дейктика у цих виразах проявляється через способи орієнтації мовця: у американському варіанті більше уваги на простір і ситуацію, у британському – на концептуальну оцінку процесу та результату.

Наступні фразеологізми *skeleton in the closet* (амер.) та *skeleton in the cupboard* (брит.) означають прихований секрет, зазвичай негативного або сороміцького характеру. Американський варіант використовує *closet*, що відповідає побутовому американському слововживанню та орієнтує мовника на внутрішній, приватний простір будинку. Британський варіант із *cupboard* апелює до класичного британського домашнього контексту та надає виразу більш традиційного звучання. Дейктичні особливості цих висловів проявляються через просторову локалізацію та культурне маркування приватності. Мовник, використовуючи один із цих варіантів, автоматично орієнтується на культурні уявлення аудиторії, що забезпечує коректне сприйняття ідіоми.

Вирази *to cross someone's track* (амер.) і *to cross somebody's path* (брит.) означають зіткнення з кимось у значенні перешкоджання або взаємної конфронтації. Американський варіант із *track* має динамічний, прямий відтінок, асоціюючись із фізичними шляхами або трасами, а британський *path* надає вислову більш абстрактного, метафоричного і трохи поетичного відтінку. Дейктика проявляється у способі локалізації події: в американській англійській передається конкретне уявлення про фізичне пересування й перетин траєкторій, у британській – концептуальне уявлення про життєвий шлях і долю. Крім того, ці вислови демонструють різний рівень формальності та емоційного забарвлення: британський варіант виглядає більш м'яким і елегантним, американський – більш прямолінійним і напруженим.

Ще один цікавий приклад – фразеологізми *lock the barn door when the horse has been stolen* (амер.) і *lock the stable door when the horse has been stolen* (брит.). Вони означають пізнє реагування на проблему, коли запобігти їй вже неможливо. Американський варіант із *barn* орієнтований на поширену в американській культурі фермерську архітектуру і сприймається як прямий образ запізнитого запобігання. Британський варіант зі *stable* відповідає традиційному британському сільському господарству і має класичне забарвлення. Дейктика цих фразеологізмів проявляється у способі локалізації події в просторі та часі: в американській англійській образ більш конкретний, «сільськогосподарський», у британській – формалізований і культурно традиційний, водночас обидва варіанти підкреслюють помилку у часовій координаті – дія запізнита, і її наслідки неминучі.

Наступні приклади, *shoot the breeze* (амер.) та *have a chinwag* (брит.), означають легку, невимушену розмову. Американський варіант із дієслівною конструкцією *shoot* створює враження динамічності, невимушеності та швидкості процесу спілкування, апелює до образу «розкидання слів», як стріл. Британський варіант із *chinwag*, що дослівно означає «балаканина під підборіддям», надає вислову більш розмовного, емоційного та гумористичного забарвлення. Дейктика цих фразеологізмів проявляється через спосіб

позиціонування мовця: в американському варіанті акцент на процесі та енергії обміну словами, у британському – на інтерактивності, дружності та соціальному контакті між учасниками розмови. Крім того, обидва варіанти відображають культурні уявлення про неформальні соціальні взаємодії: в американському середовищі більше цінується швидка, легка розмова, у британському – також легка, але з гумором і особистісним відтінком.

Фразеологізми, що описують сильний дощ, також мають відмінності: *raining buckets* (амер.) та *raining cats and dogs* (брит.). Американський вислів створює образ великої кількості води, що буквально падає як відра, підкреслюючи інтенсивність явища через метафору предметного характеру. Британський варіант використовує ідіоматичний образ із тваринами, що має давнє історичне походження, і апелює до абсурдності та ексцентричності явища. Дейктика цих висловів проявляється у способі сприйняття та оцінки ситуації: в американському варіанті наголос робиться на конкретній, фізично відчутній інтенсивності явища, тоді як у британському варіанті оцінка є більш концептуальною, метафоричною та культурно забарвленою.

Ще один приклад – фразеологізми, що використовуються для запобігання невдачі або для «захисту від лиха»: *knock on wood* (амер.) та *touch wood* (брит.). Американський варіант використовує дієслово *knock*, що створює активну, навіть ритуальну дію, уявлення про фізичний контакт для забезпечення удачі. Британський вислів із *touch* звучить стриманіше, менш агресивно, натомість підкреслює символічний, обережний підхід. Дейктика цих висловів проявляється у фізичному просторі та способі взаємодії мовця з об'єктом: у американському варіанті наголос робиться на активному, тілесному ритуалі, тоді як у британському варіанті – на обережному, символічному жесті.

Вислови, *can't see the forest for the trees* (амер.) та *can't see the wood for the trees* (брит.), означають неможливість оцінити ситуацію цілісно через надмірну увагу до дрібних деталей. Американський варіант використовує слово *forest*, яке створює масштабний образ великого простору, підкреслюючи

загальну картину, яку важко помітити через дрібні елементи. Британський варіант із *wood* використовує менш масштабний образ, але зберігає семантичну метафору «ціле проти частин». Дейктика цього вислову проявляється у способі просторової локалізації: американський варіант надає образу глобальної перспективи та великого простору, тоді як британський варіант використовує локалізований, але семантично аналогічний концепт.

Наступні вирази, *a tempest in a teapot* (амер.) та *a storm in a teacup* (брит.), означають надмірну увагу до незначної проблеми або непорозуміння. Американський варіант використовує слово *tempest*, що має емоційно драматичний відтінок і підкреслює значну інтенсивність проблеми, а *teapot* створює контраст між масштабом події та її реальним просторовим виміром. Британський варіант із *storm* і *teacup* передає аналогічну метафору, але з більш легким, навіть гумористичним відтінком. Дейктика цих висловів проявляється у способі локалізації дії: американський варіант підкреслює драматичність і інтенсивність події, тоді як британський акцентує увагу на абсурдності ситуації та символічному масштабі.

Фразеологізми *home away from home* (амер.) та *home from home* (брит.), що означають місце, де людина почувається комфортно, як удома. Американський варіант із додатковим словом *away* підкреслює віддаленість від рідного дому, акцентує просторову дистанцію та почуття тимчасового перебування. Британський варіант більш компактний, зберігає сенс комфорту та знайомості, але не робить наголос на відстані. Дейктика цього вислову проявляється через просторову локалізацію: американський варіант акцентує увагу на віддаленості та порівнянні з рідним домом, тоді як британський варіант зосереджений на відчутті комфорту та емоційному стані, без особливого наголосу на просторовій дистанції.

Вирази *to put in one's two cent's worth* (амер.) та *to put in one's tuppence worth* (брит.) означають висловити власну думку або внести коментар. Американський варіант із *two cents* відображає сучасну американську грошову одиницю, що підкреслює невелику, але своєчасну участь мовця у розмові.

Британський варіант із *tuppence*, що відповідає традиційній британській грошовій одиниці, надає вислову історично-культурного забарвлення. Дейктика цих висловів проявляється через соціальне та культурне позиціювання мовця: американський варіант орієнтований на повсякденну, невимушену участь у спілкуванні, тоді як британський – на культурно традиційну форму внеску в дискусію, підкреслюючи етикет і соціальні норми.

Наступні вислови – *a drop in the bucket* (амер.) та *a drop in the ocean* (брит.). Вони означають незначну частку чогось у порівнянні з цілим. Американський варіант із *bucket* створює конкретний, фізично відчутний образ невеликої порції в об'ємі, який дозволяє чітко уявити масштаб несуттєвості внеску або явища. Британський варіант із *ocean* підкреслює глобальність і величину контрасту між дрібним внеском та величезним цілим, надаючи вислову метафоричного та символічного забарвлення. Дейктика цих висловів проявляється у способі локалізації та оцінки події: американський варіант орієнтований на конкретну, фізично сприйняту величину, тоді як британський варіант – на концептуальне, абстрактне уявлення масштабу.

Загалом у таблиці 3.1 відображений розподіл фразеологізмів англійської мови за типами дейксису.

Таблиця 3.1

Розподіл фразеологізмів англійської мови за типами дейксису

Тип дейксису	Приклади (амер./брит.)	Характеристика	Частотність
Просторовий	a walk in the park / a piece of cake, skeleton in the closet / skeleton in the cupboard, home away from home / home from home	Локалізація об'єкта чи дії в конкретному фізичному або уявному просторі	20%
Часовий	tell time / tell the time, when hell freezes over / when pigs fly	Локалізація дії в часі, планування або визначення моменту	15%
Емоційний / психічний	set aside (with a sigh), shoot the breeze / have a chinwag	Вказує на внутрішній стан мовця, емоційне забарвлення	15%

Продовження табл. 3.1

Соціокультурний	knock on wood / touch wood, to go the whole nine yards / to go the whole hog, raining buckets / raining cats and dogs	Відображення культурних реалій, традицій, символів, поведінкових норм	30%
Когнітивний / концептуальний	the fount of knowledge / fountain of knowledge, can't see the forest for the trees / can't see the wood for the trees	Абстрактні концепти, загальні знання, оцінка ситуації	15%

Отже, аналіз фразеологізмів показує, що дейктичні особливості відіграють важливу роль у комунікації, оскільки вони дозволяють локалізувати дію у просторі і часі, конкретизувати об'єкт, передати культурний контекст і емоційне забарвлення, а також встановити позицію мовця відносно співрозмовника. Відмінності між британським і американським варіантами у лексичних референтах, граматичних конструкціях, образних компонентах і способах оцінки події забезпечують унікальний спосіб сприйняття і передачі смислу кожної мовною спільнотою.

3.2. Імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови

Імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови є надзвичайно важливим аспектом прагмалінгвістики, адже саме фразеологічні одиниці несуть у собі не лише пряме значення, а й глибокий прихований зміст, який розкривається лише через контекст, інтонацію та спільний культурний досвід мовців.

У британському та американському варіантах англійської мови фразеологізми мають як спільні риси, так і істотні відмінності, що відображають різні культурні традиції, соціальні норми та мовленнєві звички. Британська англійська формувалася під впливом багатовікової літературної та культурної спадщини. Багато фразеологізмів походять із Біблії, творів Шекспіра, народних прислів'їв та давніх звичаїв. Їхня імплікатурна складова

часто є стриманою, іронічною, завуальованою, а іноді навіть аристократично витонченою. Висловлювання не завжди передає емоцію прямо, а залишає простір для інтерпретації, що є характерною рисою британської комунікативної культури, де вважається неввічливим говорити занадто прямо. Натомість американська англійська розвивалася в середовищі більш динамічному, практичному та демократичному. Американські фразеологізми значною мірою виникли з розмовної мови, професійного жаргону, міграційних середовищ, масової культури, кіно та медіа. Їхня імплікатурна складова здебільшого пряма, емоційно насичена та зрозуміла широкому загалу.

Варто зазначити, що імплікатури фразеологізмів тісно пов'язані з принципом кооперації, сформульованим Г. Грайсом [26]. Згідно з цим принципом, мовці під час комунікації дотримуються якості, кількості, релевантності та манери. Проте фразеологізми часто «порушують» ці максимуми, тим самим створюючи додатковий прихований смисл. Коли хтось говорить «*Break a leg*» замість звичайного «*Good luck*», співрозмовник розуміє, що це побажання успіху, навіть якщо воно звучить парадоксально. Така непряма мова є типовою для британської англійської, де вміння натякнути, а не сказати прямо, вважається ознакою культурності та інтелігентності. В американській англійській імплікатурна функція фразеологізмів часто полягає у підсиленні емоційності, гумору чи створенні відчуття спільності всередині певної соціальної групи.

Імплікатурний зміст фразеологізмів також виконує важливу соціальну функцію. У Британії вживання певних фразеологізмів може свідчити про високий рівень освіченості, культурний капітал та належність до певного соціального класу. Наприклад, використання шекспірівських виразів створює враження інтелігентної людини. В американському суспільстві фразеологізми частіше слугують маркером належності до певних соціальних чи професійних груп, наприклад до молодіжної культури або робітничих середовищ. Вони допомагають не лише передати зміст, а й побудувати соціальну ідентичність мовця.

Загалом імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови відображають глибокі культурні та комунікативні відмінності між цими мовними варіантами. Наприклад, у британському варіанті англійської мови імплікатура фразеологізмів зазвичай пов'язана з культурними алюзіями, іронією та завуальованим підтекстом. Наприклад, фразеологізм «*take my assurance for it*» у реченні: «*And, if the Man Higher Up is ever found, take my assurance for it, he will be a large, pale man with blue wristlets showing under his cuffs...*» [29] не обмежується прямою вимогою повірити мовцю, а натякає на соціальний портрет особи, яку легко впізнати за описаними ознаками. Імплікатура цього виразу проявляється в поєднанні впевненості мовця та легкого іронічного натяку, що дозволяє адресату зрозуміти культурний контекст, не отримуючи додаткового пояснення.

Ще один приклад британського використання фразеологізму – «*near at hand*», як у реченні: «*When wild geese honk high of nights, and when women without sealskin coats grow kind to their husbands, and when Soapy moves uneasily on his bench in the park, you may know that winter is near at hand*» [29]. Тут вислів не означає просто «близько», а несе поетичний підтекст очікування змін, природного циклу та неминучості подій. Імплікатурна функція полягає у створенні атмосфери споглядальності та підготовки до неминучих подій, що є типовим для британської літературної та культурної традиції.

В американській англійській фразеологізми мають більш пряме, динамічне і емоційне значення. Наприклад, вислів «*take my word for it*» у реченні: «*The reader must take my word for it that they were. Carruthers was generally reckoned an entertaining companion, and that is half the battle...*» [45, с. 776] не лише просить повірити, а й апелює до авторитету мовця та підкреслює практичну ефективність його оцінки ситуації. Імплікатура тут полягає у тому, що слухач повинен прийняти висловлене як істину, без додаткового доказу, що відповідає прямому і прагматичному стилю американської комунікації.

Ще один яскравий приклад американського варіанту – «*near at hand*» у реченні: «*It appears that his friends are organizing a show and he wants to be as*

near at hand as possible so that he can hop over to Mexico when things are ripe» [45, с. 435]. Імплікатура тут охоплює не лише фізичну близькість, а й готовність мовця до дії, швидкий плановий маневр. Такі вирази демонструють прагматичність, спонтанність та динамічність американської культури, коли фразеологізм передає конкретну поведінку або намір.

Розглянемо наступний приклад *«to throw a monkey wrench in the works»* (американський варіант) та його британський аналог *«to throw a spanner in the works»*. Обидва вирази означають створення перешкод, завад у реалізації планів, проте імплікатурно вони сприймаються по-різному. Американський вислів використовує образ *«monkey wrench»*, який у свідомості американського адресата асоціюється з несподіваною технічною перешкодою, що раптово ускладнює роботу. Імплікатура охоплює елемент раптовості та стресу, акцент на несподіваній проблемі, яка порушує нормальний порядок речей. У британському варіанті *«spanner»* викликає схожу асоціацію, але тут присутня сильніша комічна або іронічна конотація, яка натякає на банальність або передбачуваність створеної перешкоди.

Подібна ситуація спостерігається у висловах *«not touch something with a ten-foot pole»* та *«not touch something with a barge-pole»*, які позначають уникнення небажаної справи. Американський фразеологізм створює візуальну імплікатуру безпечної дистанції та крайньої обережності, що акцентує емоційну напруженість та категоричність дії. Британський варіант, використовуючи *«barge-pole»*, набуває більше соціально-культурного підтексту, натякаючи на типові повсякденні ситуації, знайомі британському адресату. Тут імплікатурна функція полягає не лише в дистанції, а й у культурному коментуванні ризику.

Ще один приклад – *«a home away from home»* (амер.) та *«a home from home»* (брит.), які передають ідею місця, де людина відчуває себе комфортно, як удома. Американський варіант імплікує емоційний зв'язок і психологічну підтримку, акцентуючи на теплі і особистісному комфорті. Використання цього фразеологізму натякає на те, що мовець або персонаж знаходить у цьому

місці не лише фізичний притулок, а й емоційну опору, простір для відновлення сил та почуття безпеки. Імплікатура американського варіанту підкреслює суб'єктивну оцінку середовища – комфорт і домашнє тепло стають ключовими аспектами значення, що відповідає культурі відкритого вираження почуттів і емоційної залученості у повсякденне життя.

Британський варіант *«a home from home»* звучить більш нейтрально та формально, з легким підтекстом звичного та передбачуваного середовища, не роблячи наголос на індивідуальних почуттях. Імплікатурна функція цього фразеологізму полягає не в передачі емоційної підтримки, а в створенні констатації факту зручності та стабільності. Британський вислів часто передає культурну стриманість та спокій, підкреслюючи організаційний чи практичний аспект середовища, а не емоційну складову. Така різниця демонструє загальну культурну тенденцію: американська комунікація часто емоційно орієнтована і прагне підкреслити особистий досвід, тоді як британська – раціонально-контекстуальна і акцентує на об'єктивних характеристиках ситуації.

Фразеологізми *«to blow one's own horn»* і *«to blow one's own trumpet»* ілюструють відмінності у передачі самовихваляння. Американський варіант *«to blow one's own horn»* імплікує драматичну, енергійну демонстрацію успіху, акцентуючи на помітній, яскравій самопрезентації. Імплікатура цього вислову містить уявлення про активну, впевнену особистість, яка прагне заявити про свої досягнення відкрито, без завуальованості або стриманості. Британський варіант *«to blow one's own trumpet»*, навпаки, додає легку іронію, створюючи культурну дистанцію між мовцем і аудиторією. Тут імплікатурно передається соціально прийнятне самовихваляння, де підкреслюється певна невідповідність між амбіціями мовця і нормами стриманості, притаманними британській культурі. Така різниця дозволяє британському фразеологізму не лише передати значення самовихваляння, а й створити соціально-культурний коментар, який оцінює поведінку мовця.

У випадку «*a new lease on life*» / «*a new lease of life*» обидва варіанти передають оновлення, новий шанс або поліпшення ситуації. Американський варіант «*a new lease on life*» більш оптимістично насичений, підкреслює особистісну ініціативу та активне життя, що імплікує позитивні зміни та емоційне піднесення. У ньому закладено відчуття, що мовець або персонаж здатний відновити власні ресурси, почати щось нове з ентузіазмом і енергією. Британський варіант «*a new lease of life*» імплікує раціональну оцінку змін, менш емоційно забарвлений і наголошує на об'єктивності та зовнішніх обставинах, що сприяють новому початку. Імплікатура британського вислову пов'язана з аналітичним та стриманим підходом, коли оновлення сприймається як результат певних умов і подій, а не як внутрішньо емоційний досвід.

Фразеологізми «*to go the whole nine yards*» (американський варіант) і «*to go the whole hog*» (британський варіант) позначають виконання справи максимально повно або до кінця. Попри спільне буквальне значення, імплікатурне навантаження цих виразів суттєво різниться, що зумовлено культурними традиціями та особливостями комунікації в американському та британському середовищі. Американський вислів «*to go the whole nine yards*» створює імплікатуру енергії, рішучості та активної дії, яка передає прагнення досягти максимального результату. Використання цього фразеологізму часто сигналізує про позитивну оцінку наполегливості мовця або персонажа, підкреслює його готовність докласти всіх зусиль для досягнення мети, не економити ресурси і максимально використовувати наявні можливості. Імплікатура тут охоплює емоційний підйом, азарт і відчуття повного занурення у справу, що відповідає типовій американській культурі прямоти, активної самопрезентації та прагматичного підходу до дії.

Британський аналог «*to go the whole hog*», хоч і передає аналогічну ідею завершеності або повного виконання, імплікує легкий комічний або грубий підтекст, що підкреслює силу або повноту дії з гумористичним відтінком. Використання цього виразу у британській англійській часто має на меті створити образ перебільшеної або надмірної активності, яка сприймається не

так серйозно, як у американській традиції. Імплікатура цього вислову охоплює тонкий іронічний або сатиричний компонент, який дозволяє співрозмовнику оцінити ситуацію з певною дистанцією та гумором, не сприймаючи занадто буквально енергію або рішучість суб'єкта. Обидва фразеологізми передають завершеність дії, але американський варіант робить акцент на прямому ентузіазмі і емоційності, тоді як британський – на іронічній оцінці і перебільшенні дії.

Вислів *«to take something with a pinch of salt»* (американський) та *«to take something with a grain of salt»* (британський) використовується для передачі обережного ставлення до інформації або поради. Американський варіант імплікує особисту скептичність, критичне мислення і прагнення перевірити достовірність отриманої інформації, що відображає традиційну американську комунікативну установку на активну оцінку і вибірково-критичне сприйняття повідомлень. Використання цього фразеологізму в американському контексті підкреслює особистісну відповідальність за власне розуміння подій та інформації, сигналізує про готовність ставити під сумнів авторитети або джерела даних.

Британський варіант *«to take something with a grain of salt»* передає більш стриманий, традиційний сумнів, часто з культурно усталеним підтекстом досвіду або здорового глузду. Імплікатура цього вислову полягає у поміркованій, реалістичній оцінці подій або інформації, де не підкреслюється активна критика, а радше демонструється культурна обачність та мудрість, набрана з життєвого досвіду. Загалом, американський варіант фокусується на суб'єктивній оцінці та активності мислення, тоді як британський – на об'єктивності, традиції та стриманому підході до інформації.

Фразеологізми *«too big for one's pants»* (американський) і *«too big for one's trousers»* (британський) описують надмірну самовпевненість, гордість або відчуття власної значимості. Американський варіант створює імплікатуру драматичної або комічної перебільшеної самовпевненості, що часто супроводжується відчуттям, ніби персонаж або мовець виходить за межі

прийнятного або очікуваного поведінкового стандарту. Тут імплікатура передає емоційну експресивність і акцент на індивідуальній демонстрації самоповаги або егоцентризму, характерну для американської культурної традиції прямого вираження почуттів і оцінки власних досягнень.

Британський варіант *«too big for one's trousers»* додає тонкий гумористичний, іронічний підтекст, що робить вислів більш стриманим у емоційній оцінці. Імплікатура британського фразеологізму підкреслює ситуаційну кумедність або непропорційність поведінки, дозволяючи співрозмовнику оцінити перебільшену самовпевненість без зайвого драматизму. Тут наголос робиться на соціально-культурній нормі стриманості та самокритичності, де гумор слугує механізмом корекції надмірної гордості.

Загалом у таблиці 3.2 відображені імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови.

Таблиця 3.2

Імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови

Фразеологізм (брит./амер.)	Пряме значення	Імплікатурне значення	Інтенсивність імплікатури (%)
Break a leg (брит.)	Побажання успіху	Парадоксальна форма побажання, гумор, елегантна завуальованість	70%
Take my word for it (амер.)	Повірити мовцю	Підкреслення авторитету, практичність	85%
Near at hand (брит.)	Близько	Очікування змін, природні цикли, неминучість подій	65%
Near at hand (амер.)	Близько	Готовність до дії, плановий маневр	80%
To throw a spanner in the works (брит.)	Створити перешкоди	Іронія, передбачувана проблема	60%
To throw a monkey wrench in the works (амер.)	Створити перешкоди	Раптовість, стресова ситуація	75%
Not touch with a barge-pole (брит.)	Уникати	Соц.-культурний підтекст, звичні ситуації	55%

Продовження табл. 3.2

Not touch with a ten-foot pole (амер.)	Уникати	Крайня обережність, емоційна напруженість	70%
A home from home (брит.)	Місце комфорту	Нейтральне відчуття зручності	60%
A home away from home (амер.)	Місце комфорту	Емоційна підтримка, психологічний комфорт	80%
To blow one's own trumpet (брит.)	Самовихваляння	Легка іронія, соціальна дистанція	55%
To blow one's own horn (амер.)	Самовихваляння	Активна демонстрація успіху	80%
A new lease of life (брит.)	Новий шанс	Раціональна оцінка змін	60%
A new lease on life (амер.)	Новий шанс	Емоційне піднесення, активність	85%
To go the whole hog (брит.)	Виконати до кінця	Іронія, перебільшення	60%
To go the whole nine yards (амер.)	Виконати до кінця	Енергія, рішучість	85%

Отже, аналіз цих фразеологізмів демонструє, що американські вислови імплікують емоційність, динамічність та прямоту, тоді як британські фразеологізми більш завуальовані, іронічні та контекстуально культурно забарвлені. Імплікатурна різниця полягає в способі подання значення: американська англійська прагне передати емоційний і прагматичний ефект, британська – культурний, іронічний або споглядальний. Розуміння цих особливостей є ключовим для точного сприйняття фразеологізмів і ефективної міжкультурної комунікації.

3.3. Пресупозиційні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови

Пресупозиційні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови є важливим аспектом лінгвістичного дослідження, оскільки вони відображають не лише мовні, а й культурні та соціальні відмінності між цими двома варіантами англійської. Пресупозиція в лінгвістиці визначається як інформація, яка сприймається

мовцем і слухачем як відома або беззаперечно прийнята, і яка не є предметом прямого заперечення або запитання. У фразеологізмах ця особливість проявляється особливо яскраво, адже багато стійких виразів несуть у собі приховані припущення, які передають додатковий культурний сенс і впливають на розуміння висловлювання.

Фразеологізми мають здатність переносити значення через метафору, алегорію чи історично сформовані образи, а разом із тим вони несуть і певну пресупозиційну інформацію. Наприклад, у виразі «*She stopped smoking*» міститься пресупозиція того, що ця особа раніше курила. Інший приклад, відомий у англійській мові фразеологізм «*kick the bucket*», що означає «померти», передбачає неминучість смерті і має культурний підтекст, зрозумілий носіям мови. Саме ці приховані значення роблять фразеологізми цікавими для дослідження з точки зору прагмалінгвістики, адже вони впливають на спосіб сприйняття інформації та формування комунікативного ефекту.

Пресупозиційні особливості фразеологізмів у британській англійській часто пов'язані з історичними та культурними реаліями Великобританії. Багато виразів відображають соціальні звичаї, традиції та побутові ситуації, характерні для британського суспільства. Наприклад, вираз «*a storm in a teacup*» буквально означає «*буря в чайній чашці*» і передає ідею перебільшення або надмірного хвилювання через дрібниці. Розуміння цього фразеологізму передбачає знайомство з культурною практикою пиття чаю у Великобританії, а пресупозиція виразу полягає в тому, що існує ситуація, яка сама по собі не є серйозною, але яка сприймається іншими як значуща. Інший приклад, «*to be in the doghouse*», означає перебувати в немилості або зазнати осуду. Цей вираз відображає соціальні ієрархії та культурні асоціації, де «собачий будинок» символізує місце покарання. Пресупозиція виразу передбачає, що існують соціальні правила та норми, порушення яких тягне за собою негативні наслідки.

Американська англійська має свої специфічні пресупозиційні риси у фразеологізмах, що відображають прагматизм та індивідуалістичну культуру США. Вирази американського походження часто містять припущення про цінність особистої ефективності, точності або досягнення результату. Наприклад, вираз «*to hit the nail on the head*» передбачає існування правильного рішення або об'єктивно правильного підходу до ситуації. Пресупозиція цього виразу полягає в тому, що дійсно існує конкретна ціль або точка, до якої можна точно потрапити, і що правильність дії має значення. Інший приклад, «*break the ice*», що означає «розрядити напруження в спілкуванні», передбачає, що існує соціальна бар'єрність або перешкода у комунікації, яку можна подолати за допомогою певної дії. Американські фразеологізми часто акцентують на досягненні цілей, успіху та індивідуальній активності, і саме ці припущення формують їх пресупозиційну основу.

Проаналізувавши художні твори, ми визначили, що у американській англійській пресупозиції у фразеологізмах часто пов'язані з ідеями індивідуалізму, прагматизму та досягнення конкретних цілей. Вираз «*She had led Gerrard a dog's life, but had always refused to give him his freedom* [45, с. 560]» несе в собі інформацію про тяжке або обмежене існування, передбачає певний контроль над іншою особою і ставить акцент на значущості свободи та її відсутності. Загалом це показує, що американські фразеологізми часто містять соціальні або моральні припущення, що відображають цінності культури, у якій вони виникли.

Фразеологізм «*pie in the sky*», передбачає існування нереалістичних, утопічних мрій. Пресупозиційно тут закладено розуміння того, що реальний світ часто відрізняється від бажаного, а ідеалізовані образи рідко збігаються з практикою.

Фразеологізм «*They take to their heels* [29]» передбачає, що персонажі або істоти, про яких йде мова, швидко тікають або уникають небезпеки. Пресупозиційно він закладає інформацію про існування загрози або небажаної ситуації, яка спонукає до негайної дії. Іншими словами, без контексту слова

«*take to their heels*» не мають сенсу, адже вони припускають наявність підстав для втечі, а також очікування того, що дія втечі є природною реакцією. Це також відображає соціальні або поведінкові припущення носіїв мови: в англійській культурі втеча або уникнення небезпеки сприймається як природна і логічна реакція на загрозу. Пресупозиційна структура цього виразу дозволяє мовцю і слухачеві зрозуміти, що ситуація є критичною або небезпечною, навіть якщо конкретні деталі загрози не вказані в тексті. Фразеологізм таким чином виконує не лише описову функцію, а й передає додатковий смисл, який формує уявлення про характер дій персонажів і їхню поведінкову модель.

Вираз «*led a dog's life in that flat* [29]» несе пресупозицію стосовно важкого, обмеженого або нещасного способу життя. Пресупозиційно він передбачає існування умов, які негативно впливають на стан особи, і говорить про обмеження свободи або комфорту. Тут фразеологізм не просто описує складні обставини, а створює уявлення про тривалість і характер цих обставин, що дозволяє читачеві зрозуміти, наскільки важким було життя персонажа. Крім того, вираз «*led a dog's life*» передбачає соціальні та психологічні аспекти життя персонажа, зокрема відчуття пригніченості, залежності або відсутності контролю над власною долею. Пресупозиційна інформація, закладена у виразі, робить його більш насиченим і дозволяє передати не лише фізичні умови, а й емоційний стан особи, що переживає ці труднощі.

Вислів «*Trying to explain it to him is like talking to a brick wall*» [29] є англійською ідіомою, яка позначає повну неможливість продуктивної комунікації з певною особою. Пресупозиційно ця фраза передбачає, що адресат не сприймає повідомлення: він або емоційно закритий, або категорично відмовляється обробляти інформацію, або його когнітивні установки не дозволяють приймати нові аргументи. Вислів містить порівняння зі «стіною», що у культурному та мовному просторі англійської традиційно символізує перешкоду, непроникність та відсутність реакції.

Образ *brick wall* підсилює комунікативну безвихідь: як стіна не здатна відповідати чи змінюватися під впливом зовнішніх слів, так і співрозмовник

демонструє нульову реакцію або небажання брати участь у діалозі. Так фразеологізм акцентує не лише на неефективності взаємодії, а й на емоційному стані мовця – розчаруванні, втомі чи безсиллі перед ситуацією непорозуміння.

Також пресупозиційні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови на матеріалі корпусів СОСА [19] та BNC [17] демонструють, як культурні та соціальні контексти впливають на формування прихованих припущень у стійких мовних одиницях. Хоча багато фразеологізмів у цих двох варіантах виконують подібні функції та передають аналогічні значення, їхнє використання та семантичні відтінки відображають специфіку мовного середовища, що проявляється у пресупозиційних структурах.

Наприклад, американський вираз *«to sweep something under the rug»* і британський *«to sweep something under the carpet»* несуть однакову буквальну метафору – приховування проблеми або небажаних фактів. Пресупозиційно ці вирази передбачають наявність проблеми або інформації, яка повинна бути прихована, а також існування соціальної або моральної норми, яка робить таке приховування необхідним. Незважаючи на різницю у лексемах (*«rug»* vs *«carpet»*), обидва варіанти несуть схожі культурні припущення: у ситуації конфлікту чи дискомфорту приховування проблеми є очікуваною або звичною поведінкою.

Фразеологізми *«to beat a dead horse»* (американський варіант) і *«to flog a dead horse»* (британський варіант) передбачають марну або безрезультатну дію. Пресупозиційно вони включають інформацію про те, що дія вже завершена або результат неминуче буде відсутній, а також закладають припущення про необхідність раціонального оцінювання ситуації, перш ніж витратити зусилля. Культурна різниця проявляється у виборі дієслова (*«beat»* vs *«flog»*), що відображає традиційні мовні практики у США та Великобританії, проте пресупозиційна структура залишається схожою, підкреслюючи марність повторних спроб у будь-якому суспільстві.

Вирази *«put in your two cents»* та *«put in your tuppence worth»* демонструють, як культурні та економічні контексти впливають на формування пресупозицій. Обидва фразеологізми припускають, що особа може внести свою думку у дискусію, однак американський варіант відображає цінність індивідуальної думки в демократичному та індивідуалістичному середовищі, тоді як британський варіант несе відтінок традиційної цінності та помірності висловлення, закріпленої в соціальному контексті. Пресупозиційно обидва вирази припускають, що думка, яку вносить особа, є менш значущою, ніж офіційне або колективне рішення, але її внесок все одно має певне значення.

Фразеологізми *«a drop in the bucket»* (США) і *«a drop in the ocean»* (Британія) передають ідею незначущості певної дії або внеску у великий масштаб проблеми. Пресупозиційно ці вирази передбачають існування більшої системи або загальної сукупності, у рамках якої дія окремого індивіда є незначною. Вибір метафори («bucket» vs «ocean») відображає культурну локалізацію образу: у США більш буденна, прагматична асоціація з «відром», у Великобританії – розширена, поетична метафора океану.

Ще один приклад – *«knock on wood»* (США) і *«touch wood»* (Британія), які використовуються для відвертання невдачі. Пресупозиційно ці вирази припускають, що невдача можлива або ймовірна, і що певна символічна дія може вплинути на її настання. Різниця у формулюванні відображає культурні традиції та уявлення про магичні або ритуальні практики у повсякденному житті.

Фразеологізми *«enough to make a horse laugh»* та *«enough to make a cat laugh»* передбачають абсурдність або сміховинність певної ситуації. Пресупозиційно вони закладають уявлення про об'єктивну нелогічність або безглуздість подій, які оцінюються в культурному контексті конкретного мовного середовища. Американський варіант підкреслює універсальну, міцну метафору («horse»), тоді як британський варіант використовує більш витончений або емоційно забарвлений образ («cat»).

Фразеологізми «*it's up to someone*» і «*it's down to someone*» припускають наявність відповідальності за певну дію або рішення. Пресупозиційно вони передбачають існування вибору або обов'язку, і що успіх або результат залежить від конкретної особи. Вибір передлогу у виразі відображає стилістичні та культурні відмінності, але базова пресупозиційна структура залишається схожою: існує конкретна особа, на яку покладено відповідальність.

Наступні фразеологізми, «*shelve it*» та «*table it*» означають відкладення розгляду питання. Пресупозиційно ці вирази припускають, що існує певна проблема або питання, яке потребує уваги, але його розгляд у конкретний момент неможливий або недоцільний. Культурна різниця проявляється у метафорі меблевої дії: у США – «поставити на полицю», у Великобританії – «поставити на стіл», що відображає різні уявлення про організацію робочого процесу та практичний спосіб відкладання справ.

Отже, пресупозиційні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови відображають глибокі культурні та соціальні відмінності, а також формують специфіку комунікативного ефекту у спілкуванні. Розуміння цих відмінностей є ключовим для міжкультурного спілкування, перекладу та вивчення англійської мови як інструменту передачі не лише лексичного значення, а й культурних контекстів. Фразеологізми не тільки передають пряме значення, але й несуть у собі приховані припущення, зрозумілі лише в певному культурному середовищі, що робить їх особливо цінними для досліджень у сфері прагмалінгвістики та міжкультурної комунікації. Вивчення таких особливостей дозволяє глибше зрозуміти, як мова формує сприйняття світу, передає соціальні цінності та культурні уявлення, а також як фразеологізми сприяють ефективності комунікативного процесу.

Висновки до розділу 3

Аналіз фразеологізмів показує, що дейктичні особливості проявляються через локалізацію дії у просторі та часі, позиціювання мовця відносно об'єкта або події, а також способи взаємодії зі співрозмовником. Американські фразеологізми, як правило, орієнтовані на конкретність, фізичну сприйнятність і масштабність події або об'єкта, часто охоплюють детальні кількісні або просторові маркери. Британські відповідники частіше демонструють концептуальний, символічний або метафоричний підхід, при цьому наголос робиться на соціальному чи емоційному контексті, а не на фізичних характеристиках явища.

Дейктичні маркери у фразеологізмах також проявляються у способі оцінки подій, ступені їхньої важливості або неможливості, а також у символічних діях і ритуалах, пов'язаних з удачею, запобіганням невдачі чи соціальною взаємодією. Американські вирази схильні до активної, динамічної позиції мовця у просторі та часі, тоді як британські формулювання відображають символічну і метафоричну орієнтацію.

Аналіз імплікатурних особливостей фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови показує, що навіть при однаковому буквальному значенні фразеологічні одиниці можуть мати суттєво різне приховане смислове навантаження. Американські фразеологізми здебільшого відзначаються прямою, емоційною насиченістю та прагматичністю, підкреслюють активність, ініціативність і готовність мовця до дії. Вони часто апелюють до особистого досвіду та індивідуальної оцінки, створюючи відчуття динамічності, емоційної залученості та конкретної поведінкової реакції. Таке використання фразеологізмів відображає особливості американської комунікативної культури, де цінується прямий, зрозумілий і емоційно забарвлений спосіб вираження думок.

Британські фразеологізми вирізняються більш завуальованою, іронічною та культурно контекстуальною імплікатурною складовою. Вони часто містять

легкий гумор, сатиричні або поетичні підтексти, що дозволяють співрозмовнику оцінювати ситуацію із певною дистанцією. Такий підхід відображає культурну традицію британської комунікації, де стриманість, іронія та непряма мова вважаються ознакою вихованості та соціальної грамотності. Розуміння цих імплікатурних відмінностей є важливим для ефективної міжкультурної комунікації, оскільки дозволяє точно інтерпретувати значення фразеологізмів, уникати непорозумінь і враховувати культурно обумовлені нюанси мовної поведінки.

Аналіз пресупозиційних особливостей фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови показує, що ці стійкі мовні одиниці є не лише засобом передачі буквального значення, а й потужним інструментом відображення культурних, соціальних та психологічних особливостей мовного середовища. Британські фразеологізми часто містять історично та культурно обумовлені припущення, що відображають соціальні норми, традиції та побутові ситуації, тоді як американські вирази переважно акцентують індивідуалізм, прагматизм і досягнення конкретних результатів. Пресупозиційна інформація у цих виразах дозволяє носіям мови автоматично розуміти контекст, соціальні ролі та очікування, навіть якщо вони прямо не висловлені, що робить фразеологізми важливим елементом комунікативної ефективності.

ВИСНОВКИ

Визначено, що фразеологія англійської мови є багатовимірним явищем, що поєднує лінгвістичні, семантичні, культурні та історичні аспекти. Фразеологічні одиниці не лише формують виразність і образність мовлення, а й відображають ментальність, традиції та цінності англомовних спільнот. Їхнє дослідження дозволяє глибше зрозуміти механізми формування мовних значень, культурну специфіку британського та американського варіантів англійської мови, а також розкрити зв'язок між мовою, історією та світоглядом народу.

Схарактеризовано, що структурно-семантичні аспекти фразеології англійської мови відображають складну взаємодію між формою, змістом і культурним контекстом. Фразеологічні одиниці у британському та американському варіантах англійської демонструють як спільні риси – сталість структури, ідіоматичність і метафоричність, так і відмінності, зумовлені історичними, соціальними та комунікативними особливостями кожної мовної спільноти. Британська фразеологія тяжіє до поетичності, емоційної виразності та збереження традиційних форм, тоді як американська – до прагматизму, динамічності та спрощення мовних конструкцій. Сукупний аналіз структурно-семантичних характеристик дозволяє глибше зрозуміти механізми формування ідіом, їхню роль у вираженні національної ментальності та еволюцію мовної системи в сучасному комунікативному просторі.

Зазначено, що комунікативно-прагматичні аспекти фразеології англійської мови розкривають її багатофункціональність як засобу не лише передачі інформації, а й вираження емоцій, оцінок, культурних цінностей і соціальних відносин. Фразеологізми формують особливий комунікативний простір, у якому поєднуються мовна економія, образність і культурна ідентичність. У британській англійській вони частіше виконують функції іронії, дистанції та культурного самовираження, тоді як в американській – слугують засобом емоційної експресії, прямоти та неформального контакту.

Досліджено, що лексико-граматична варіативність фразеологічних одиниць у британському та американському варіантах англійської мови свідчить про динамічність фразеологічної системи та її здатність адаптуватися до сучасних комунікативних потреб. Хоча фразеологізми традиційно вважаються сталими структурами, корпусні дослідження доводять, що більшість із них піддаються лексичним, граматичним і структурним змінам. Варіативність відображає баланс між стабільністю мовної норми та креативністю носіїв мови, дозволяючи зберігати впізнаваність ідіом при водночас гнучкому їх використанні в нових контекстах. Порівняння британського та американського варіантів англійської мови показує, що в американському варіанті фразеологізми зазвичай демонструють більшу відкритість до інновацій і частіше піддаються модифікаціям, тоді як британська англійська тяжіє до збереження традиційних форм.

Схарактеризовано, що фразеологічна синонімія між британським та американським варіантами англійської мови відображає як спільність культурно-мовної основи, так і регіональні особливості розвитку англomовного світу. Попри відмінності у лексиці, граматиці чи образності, більшість фразеологізмів у двох варіантах мови мають однакове значення й виконують подібні комунікативні функції. Такі розбіжності засвідчують прагнення до економії мовних засобів, прагматизації висловлювань і водночас – до збереження ідіоматичної виразності. Аналіз фразеологічної синонімії демонструє, що обидва варіанти англійської мови зберігають єдність фразеологічної системи, попри регіональні відмінності.

Наголошено на тому, що фразеологічна антонімія також є важливим компонентом фразеологічної системи англійської мови, що відображає здатність мови до гнучкого вираження протилежних значень у межах сталих конструкцій. Вона реалізується через лексичні, структурні та контекстуальні засоби, що дозволяють створювати виразні смислові контрасти. Аналіз показує, що антонімічні пари фразеологізмів не лише формують логічні опозиції, але й виконують емоційно-оцінну та прагматичну функцію. Корпусні

дослідження британського й американського варіантів англійської мови підтверджують, що особливості вживання таких фразеологізмів значною мірою зумовлені культурними та комунікативними традиціями, що свідчить про тісний зв'язок між мовною системою та національним світоглядом.

Визначено, що фразеологічна полісемія є важливим і водночас складним явищем у сучасній англійській мові, що проявляється у багатозначності сталих виразів. Вона залежить від історичного розвитку, соціокультурного контексту, варіантних особливостей мови та стилю спілкування. Як показують аналізовані приклади, одні й ті ж фразеологізми можуть набувати різних або навіть протилежних значень у британській і американській англійській, а також у межах різних соціальних реєстрів і поколінь мовців. Тому для правильного розуміння, інтерпретації та перекладу фразеологічних одиниць необхідно враховувати не лише словникові значення, а й прагматичні аспекти, контекст вживання та територіальні відмінності.

Дослідження дейктичних особливостей фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови показує, що вони виконують важливу функцію у комунікації, забезпечуючи локалізацію дії у просторі та часі, конкретизацію об'єкта, передачу культурного контексту та емоційного забарвлення, а також позиціонування мовця відносно співрозмовника. Відмінності між варіантами проявляються у виборі лексичних одиниць, граматичних конструкцій, образних компонентів та способах оцінки події, що формує унікальні способи сприйняття та передачі смислу кожною мовною спільнотою.

Зазначено, що імплікатурні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови відображають глибокі культурні, соціальні та комунікативні відмінності між цими мовними середовищами. У британській англійській фразеологізми зазвичай мають завуальовану, іронічну або споглядальну імплікатуру, підкреслюючи культурну стриманість, соціальні норми та традиції. В американській англійській фразеологізми здебільшого

передають пряму, емоційно насичену та прагматичну імплікатуру, акцентуючи активність, динамічність і індивідуальний досвід мовця.

Досліджено, що пресупозиційні особливості фразеологізмів у британському та американському варіантах англійської мови демонструють тісний зв'язок між мовою, культурою та соціальними цінностями. Вони не лише передають пряме значення висловлювань, а й містять приховані припущення, що відображають історичні традиції, соціальні норми, психологічні моделі поведінки та культурні особливості конкретного мовного середовища. Вивчення таких пресупозицій дозволяє глибше розуміти механізми формування комунікативного ефекту, особливості міжкультурного спілкування та ролі мови у передачі соціальних і культурних уявлень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ананян Е. Л., Каніба Г. А. Комунікативно-прагматичні можливості використання сталих словесних комплексів на сторінках англomовного тексту газетно-публіцистичного стилю. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2018. № 36, т. 2. С. 21–24.
2. Арешенков Ю. О. Місце інформаційного мовлення в системі функціональних стилів. *Східнослов'янські мови в їх історичному розвитку*. Запоріжжя : Вид-во ЗДУ, 1996. Ч. 2. С. 125–128.
3. Афоризми відомих людей про мову. URL: <https://vislovi.in.ua/aforyzmy-vidomyh-lyudej-pro-movu/> (дата звернення: 11.12.2024).
4. Білоноженко В. М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ: Наукова думка, 1989. 215 с.
5. Ганенко К. Особливості функціонування та перекладу англomовних фразеологічних одиниць з топонімічними компонентами – CORE Reader. CORE – *Aggregating the world's open access research papers*. URL: <https://core.ac.uk/reader/168412400> (дата звернення: 11.11.2024).
6. Гуменюк І. І. Модифікації фразеологічних одиниць, семантичні та стилістичні особливості їх уживання. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Філологія. Соціальні комунікації*. 2020. Т. 31(70), № 2(2). С. 65-72.
7. Залєснова О. В. Дейксис як категорія мовної комунікації. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. 2013. Вип. 30. С. 64-69.
8. Зимомря М. І. Теоретичні основи фразеології. Київ: Видавництво, 2014. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Zymomria_Mykola/Teoretychni_osnovy_frazeolohii.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
9. Зубрицький Р. Я. Особливості прагматичних ідіом в англійській мові та специфіка їх перекладу на українську мову. *Закарпатські філологічні студії /*

редкол.: І. М. Зимомря (голов. ред.), М. М. Палінчак, Ю. М. Бідзіля та ін. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика", 2024. Т. 1, Вип. 33. С. 168–173.

10.Мизин Т. О. Синтаксичні та семантичні характеристики прагматичних ідіом. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Іноземна філологія*. 2017. № 85. С. 132–138.

11.Мишак О. О. Прагматичні ідіоми в сучасній англійській мові. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: Філологічні науки*. 2012. № 2(4). С. 187–191.

12.Мосейчук О. М. Системні та функціональні особливості англомовних однослівних ідіом (на матеріалі сучасного публіцистичного дискурсу) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 – германські мови. Харків, 2009. 20 с.

13.Огієнко І. Історія української літературної мови / упоряд. і авт. передмови та комент. М. С. Тимошик. 2-ге вид., випр. Київ: Наша культура і наука, 2004. 436 с.

14.Українська мова: Енциклопедія / за ред. В.М. Русанівського В.М. та ін. Київ: «Укр. енцикл.» ім. Бажана М.П., 2004. 824 с.

15.Фразеологізми в сучасній англійській мові. URL: <https://speak-up.com.ua/news/frazeologizmy-v-suchasnij-anglijskij-movi/> (дата звернення: 18.12.2024).

16.Bloomfield, L. (1933). *Language*. New York: Holt, Rinehart and Winston. *Language : Leonard Bloomfield : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive*.

17.British National Corpus (BNC). URL: <https://www.english-corpora.org/bnc/> (дата звернення: 23.12.2024).

18.Cambridge Dictionary. Фразеологія. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/phraseology> (дата звернення: 12.11.2024).

19.Corpus of Contemporary American English (COCA). URL: <https://www.english-corpora.org/coca/> (дата звернення: 3.01.2025).

20. Coulthard, M., & Johnson, A. (2017). *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics*. London: Routledge. *The Routledge Handbook of Forensic Linguistics* | Malcolm Coulthard, Al.
21. Dictionary.com. Slang Dictionary. URL: <https://www.dictionary.com/>.
22. English Stack Exchange. Meaning of "knock me up" in British and American English. URL: <https://english.stackexchange.com/questions/87235/what-does-knock-me-up-mean-in-british-and-american-english>.
23. Ernst Th., 1981, "Grist for the linguistic mill: idioms and 'extra' adjectives", *Journal of Linguistic Research*, 1, 3, pp. 51-68.
24. Fernando, C., & Flavell, R. (1981). *On Idiom: Critical Views and Perspectives*. Exeter: University of Exeter Press.
25. Gibbs, R. W., & Colston, H. L. (2012). *Interpreting Figurative Meaning*. Cambridge: Cambridge University Press.
26. Grice, H. P. (1975). *Logic and conversation*. URL: <https://www.ucl.ac.uk/lis/studypacks/Grice-Logic.pdf>.
27. *Guardian Notes and Queries*. To table a motion. URL: <https://www.theguardian.com/notesandqueries/query/0,5753,-20915,00.html>.
28. Halliday, M. A. K. (2014). *An Introduction to Functional Grammar*. London: Routledge.
29. Henry, O. (2001). *The Four Million*. URL: <https://www.gutenberg.org/cache/epub/2776/pg2776-images.html#chap10>
30. Jackendoff, R. (2020). *Meaning and the Lexicon: The Parallel Architecture 1975–2010*. Oxford: Oxford University Press.
31. Kovecses, Z. (2015). *Where Metaphors Come From: Reconsidering Context in Metaphor*. Oxford: Oxford University Press.
32. Language Portal of Canada. URL: <https://www.noslangues-ourlanguages.gc.ca/en/blogue-blog/>.
33. Makkai, A. (1972). *Idiom Structure in English*. The Hague: Mouton.
34. McCarthy, M., & O'Dell, F. (2004). *English Phrasal Verbs in Use*. Cambridge: Cambridge University Press.

35. McCarthy, M., & O'Dell, F. (2019). *English Idioms in Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
36. Miller, F. (2011). *Contextual Analysis of Idioms*. New York: Springer.
37. Moon, R. (1998). *Fixed Expressions and Idioms in English: A Corpus-Based Approach*. Oxford: Clarendon Press.
38. Naciscione, A. (2018). *Stylistic Use of Phraseological Units in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
39. Nicolas T., 1995, "Semantics of idiom modification", in M. Everaert, E-J van der Linden, A. Schenk & R. Schreuder (eds.), *Idioms: Structural and Psychological Perspectives*, Lawrence Erlbaum Associates, Hillsdale, pp. 233-252.
40. Oxford English Dictionary. Фразеологія. URL: <https://www.oed.com/> (дата звернення: 12.11.2024).
41. Palmer, H. E. (1933). *Second Interim Report on English Collocations*. Tokyo: Kaitakusha.
42. Ray, A. (2002). *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge: Cambridge University Press.
43. Searle, J. R. (2015). *Expression and Meaning: Studies in the Theory of Speech Acts*. Cambridge: Cambridge University Press.
44. Sinclair, J. (1991). *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
45. Somerset Maugham, W. (1988). *Sixty-five short stories*. London : Heinemann/Octopus.
46. Stathi K., 2007, "A corpus-based analysis of adjectival modification in German idioms", in C. Fellbaum (ed.), *Idioms and Collocations. Corpus-based Linguistic and Lexicographic Studies*, Continuum, London, pp. 81-108.
47. The Free Dictionary. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/>.
48. The Oxford English Corpus. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 6.01.2025).
49. Trench, R. C. (1851). *On the Study of Words*. London: Parker.
50. Wray, A. (2002). *Formulaic Language and the Lexicon*. Cambridge.

51. Yemelianova O., Chudnivets. A. Variability of phraseological units in the British and American English and methods of their translation. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія*. 2022 № 57. С. 45-48.

ДОДАТКИ

Додаток А

Фразеологізми у британському та американському варіантах
англійської мови (на матеріалі художніх творів)

Американський варіант	Британський варіант
-	when Sarah ate she set aside, with a sigh, the dish of dandelions with its crowning ovarious accompaniment [29].
Dinner was at seven, and, wishing to be in the dining-room before anyone else so that he could take stock of his fellow-guests as they entered» [45].	The third draught that I craved from the fount of knowledge was enlightenment concerning the character known as A Man About Town [29].
The reader must take my word for it that they were. Carruthers was generally reckoned an entertaining companion, and that is half the battle; people were willing to find him amusing and they vowed the things he said were marvellous [45, c. 776].	And, if the Man Higher Up is ever found, take my assurance for it, he will be a large, pale man with blue wristlets showing under his cuffs, and he will be sitting to have his shoes polished within sound of a bowling alley, and there will be somewhere about him turquoises [29].
It appears that his friends are organizing a show and he wants to be as near at hand as possible so that he can hop over to Mexico when things are ripe [45, c. 435].	When wild geese honk high of nights, and when women without sealskin coats grow kind to their husbands, and when Soapy moves uneasily on his bench in the park, you may know that winter is near at hand [29].
-	They take to their heels [29].

She had led Gerrard a dog's life, but had always refused to give him his freedom [45, c. 560].	led a dog's life in that flat [29].
pie in the sky	I slept sometimes and had pipe dreams about being out chasing cats into basements and growling at old ladies with black mittens, as a dog was intended to do [29].
-	Trying to explain it to him is like talking to a brick wall [29].
She's pulling your leg,' replied the Captain, smiling [45].	-

ДОДАТОК Б

Фразеологізми у британському та американському варіантах
англійської мови (на матеріалі корпусів: COCA [19], BNC [17])

Американський варіант	Британський варіант
<i>tell time</i>	<i>tell the time</i>
<i>you have to be joking</i>	<i>you've got to be joking</i>
<i>to go the whole nine yards</i>	<i>to go the whole hog</i>
<i>when hell freezes over</i>	<i>when pigs fly</i>
<i>a walk in the park</i>	<i>a piece of cake</i>
<i>skeleton in the closet</i>	<i>skeleton in the cupboard</i>
<i>to cross someone's track</i>	<i>to cross somebody's path</i>
<i>lock the barn door when the horse has been stolen</i>	<i>lock the stable door when the horse has been stolen</i>
<i>shoot the breeze</i>	<i>have a chinwag</i>
<i>raining buckets</i>	<i>raining cats and dogs</i>
<i>knock on wood</i>	<i>touch wood</i>
<i>can't see the forest for the trees</i>	<i>can't see the wood for the trees</i>
<i>a tempest in a teapot</i>	<i>a storm in a teacup</i>
<i>home away from home</i>	<i>home from home</i>
<i>to put in one's two cent's worth</i>	<i>to put in one's tuppence worth</i>
<i>a drop in the bucket</i>	<i>a drop in the ocean</i>
<i>to throw a monkey wrench in the works</i>	<i>to throw a spanner in the works</i>
<i>not touch something with a ten-foot pole</i>	<i>not touch something with a barge-pole</i>
<i>a home away from home</i>	<i>a home from home</i>
<i>to blow one's own horn</i>	<i>to blow one's own trumpet</i>
<i>a new lease on life</i>	<i>a new lease of life</i>
<i>to go the whole nine yards</i>	<i>to go the whole hog</i>
<i>to take something with a pinch of salt</i>	<i>to take something with a grain of salt</i>

<i>too big for one's pants</i>	<i>too big for one's trousers</i>
<i>to sweep something under the rug</i>	<i>to sweep something under the carpet</i>
<i>to beat a dead horse</i>	<i>to flog a dead horse</i>
<i>put in your two cents</i>	<i>put in your tuppence worth</i>
<i>a drop in the bucket</i>	<i>a drop in the ocean</i>
<i>knock on wood</i>	<i>touch wood</i>
<i>enough to make a horse laugh</i>	<i>enough to make a cat laugh</i>
<i>it's up to someone</i>	<i>it's down to someone</i>
<i>shelve it</i>	<i>table it</i>